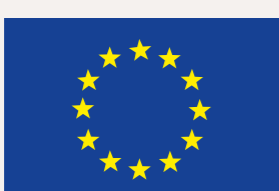

Odvaħa v ĉase diktatury

vom **MUTT** in der **DIKTATUR**

Die Ausstellung stellt die Nominierten für den Preis „Memory of Nations“ vor, der am 17. November 2019 in Prag von Post Bellum verliehen wurde.

Výstava představuje osobnosti nominované na Ceny Paměti národa, které byly uděleny 17. listopadu 2019 v Praze společností Post Bellum.

Vom Mut in der Diktatur

ODVAHA

v čase DIKTATORY

Výstava představuje osobnosti nominované na Ceny Paměti národa, které byly uděleny 17. listopadu 2019 v Praze společností Post Bellum.

Die Ausstellung stellt die Nominierten für den Preis „Memory of Nations“ vor, der am 17. November 2019 in Prag von Post Bellum verliehen wurde.

Europäische Union. Europäischer
Fonds für regionale Entwicklung.
Evropská unie. Evropský fond pro
regionální rozvoj.

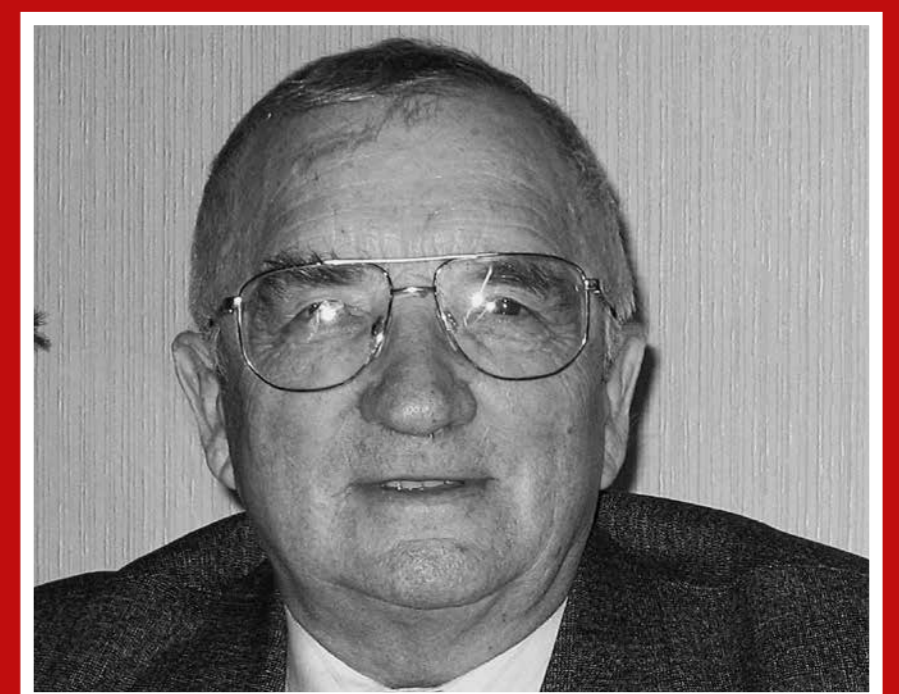
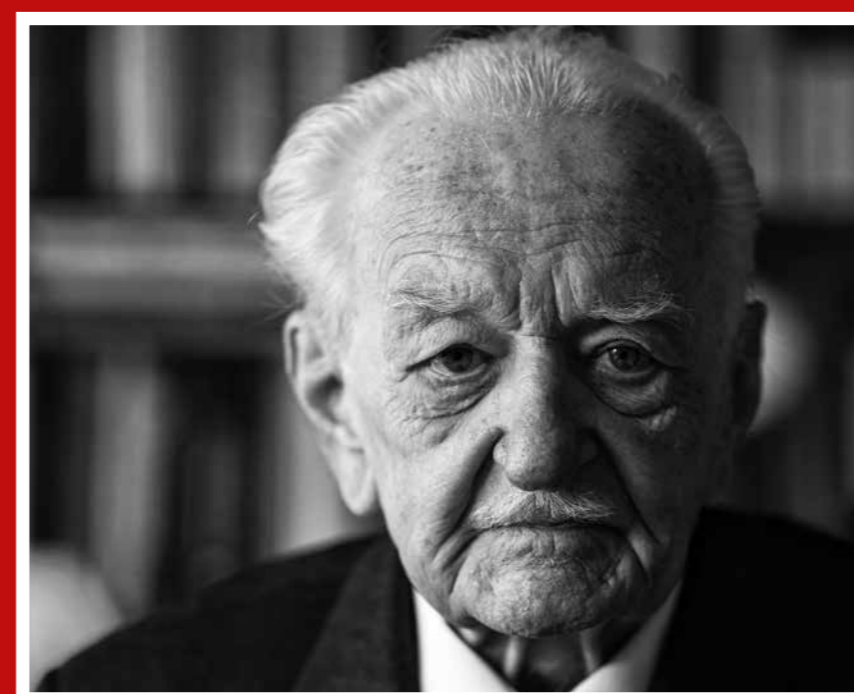
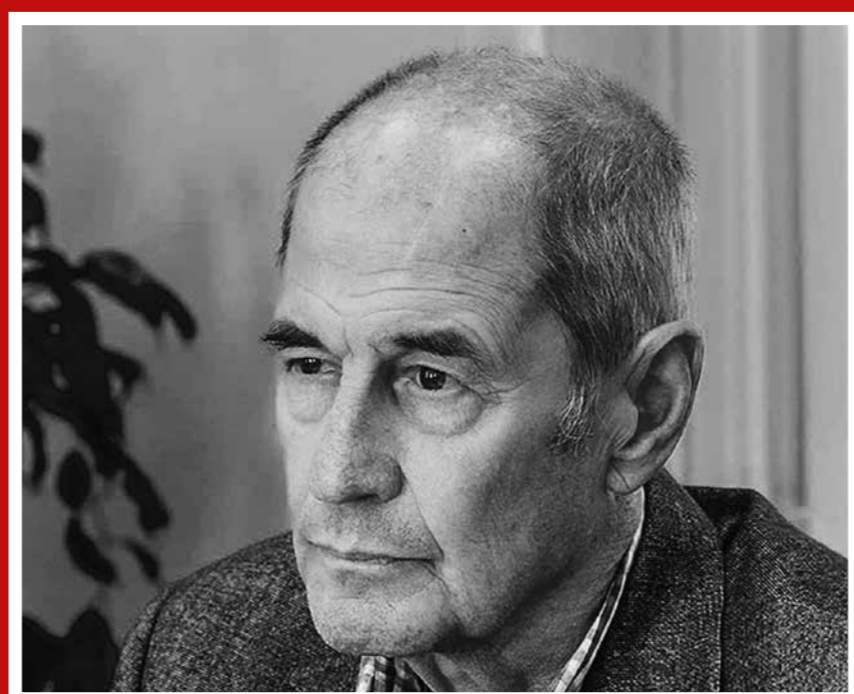
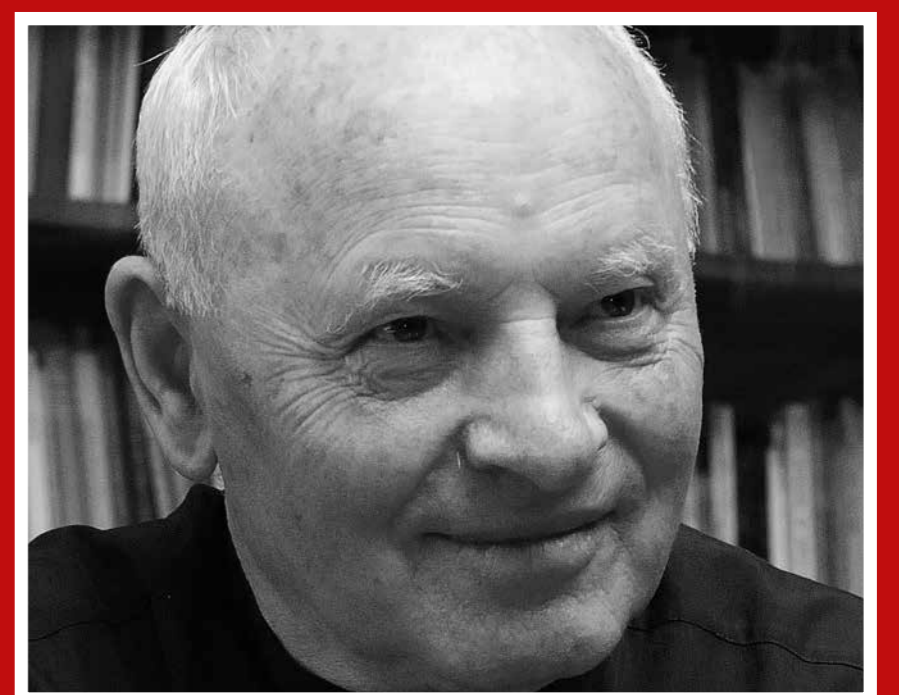
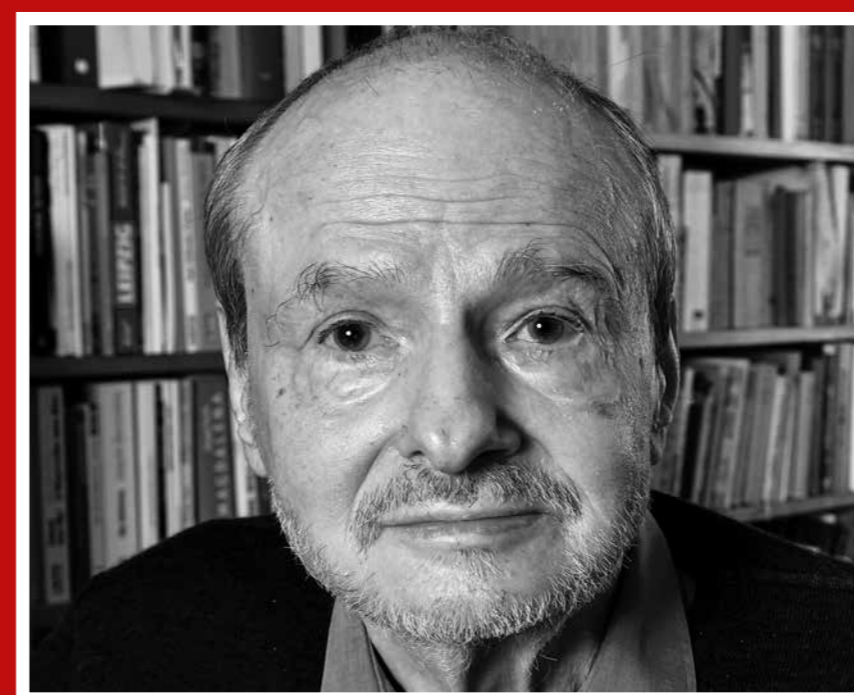
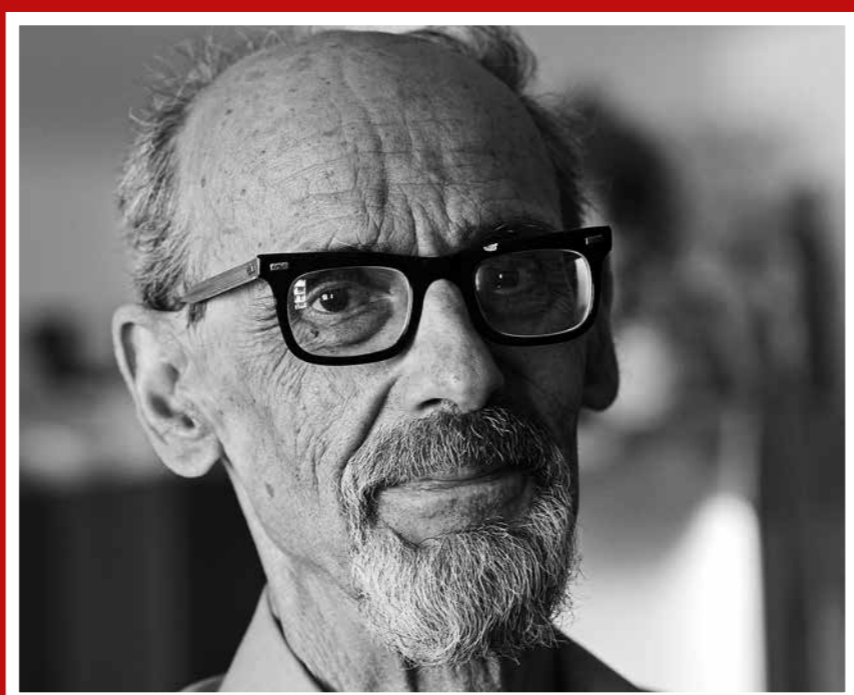
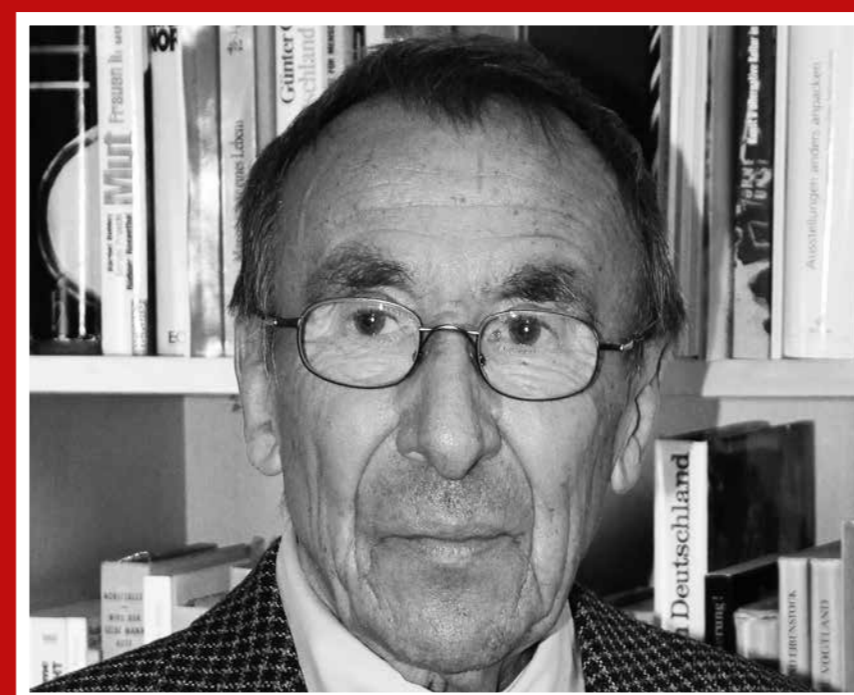
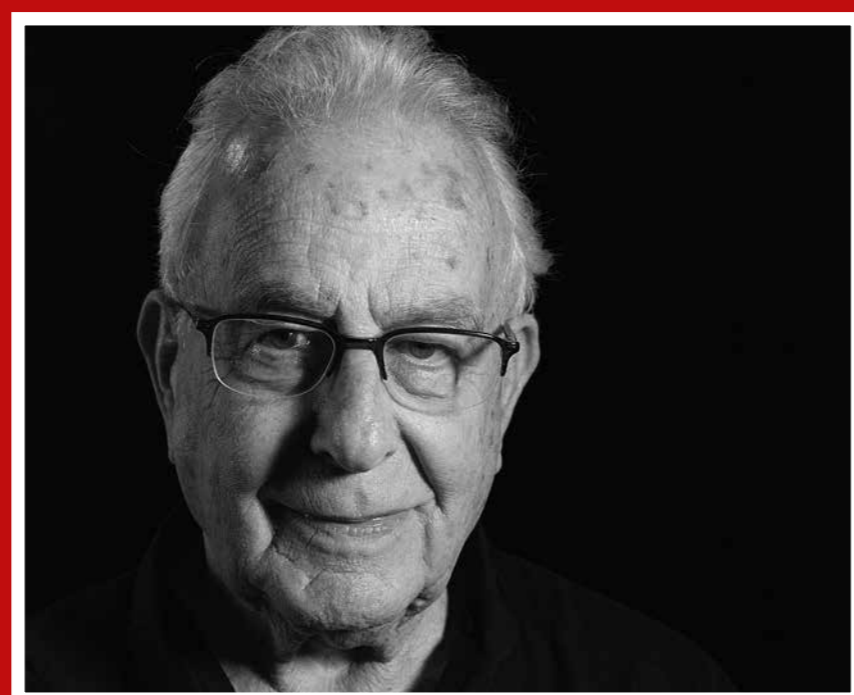
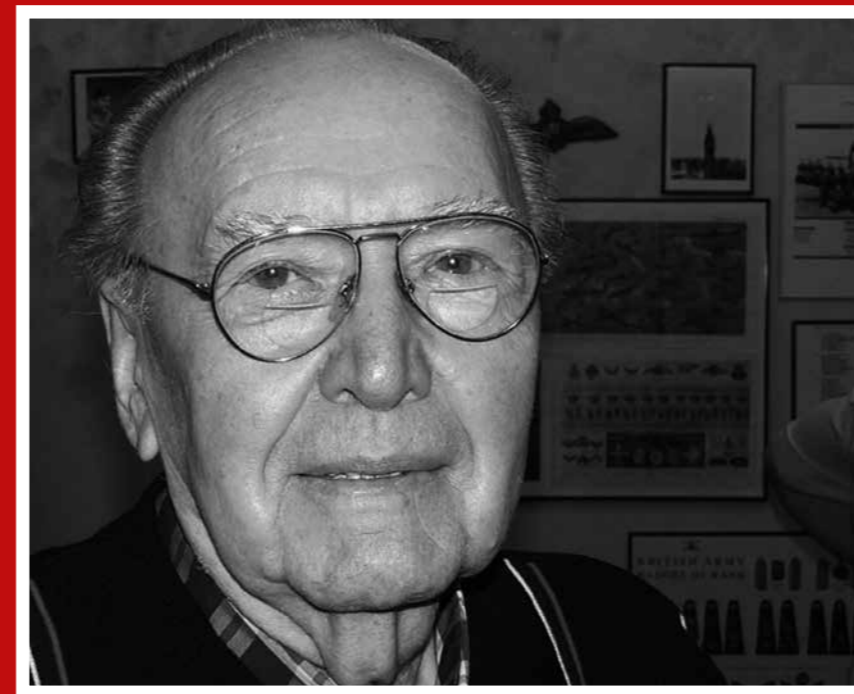
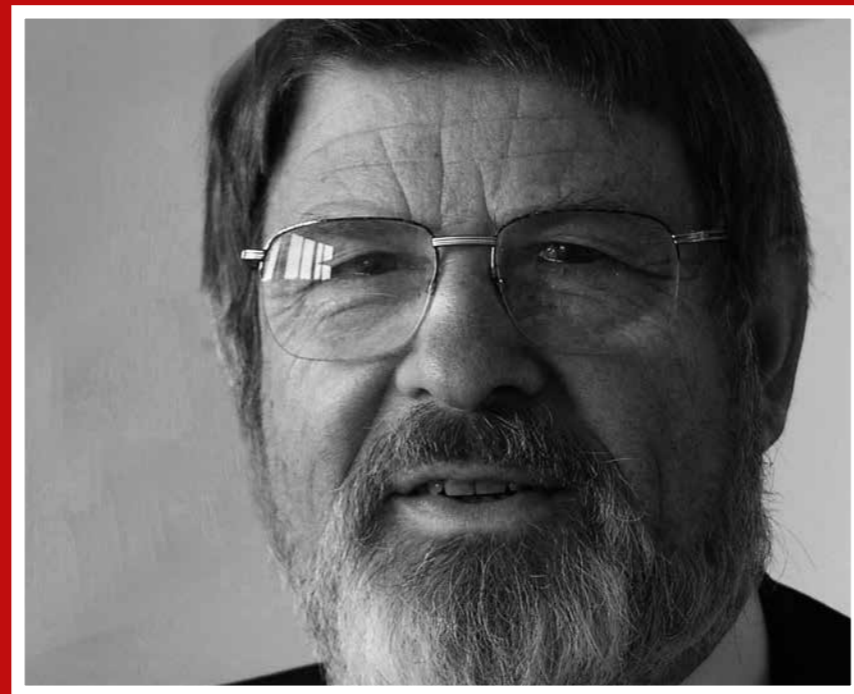
Odvaha v čase diktatury

vom

MUT

in der

DIKTATUR

Harald Bretschneider
Alois Dubec
Władysław Frasyniuk
Naftali Fürst
Werner Gumpel
Miroslav Hampl
Ivan Kieslinger
Dietrich Koch
Imre Kozma
Sándor Milován
László Regéczy-Nagy
Jerzy Podlak
Dalma Špitzerová
Zofia Teliga-Mertens
Alžběta Vargová

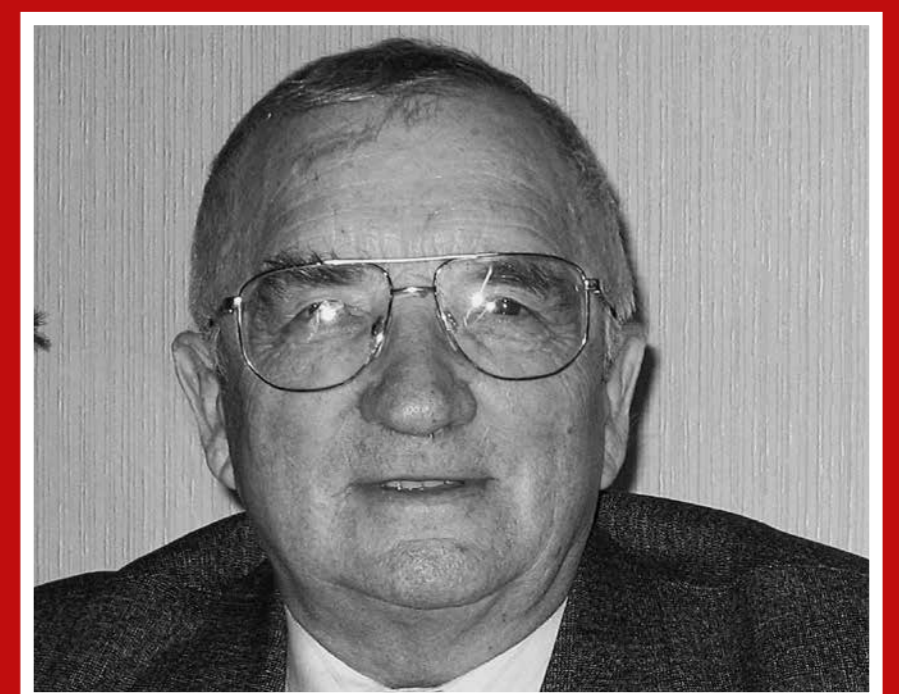
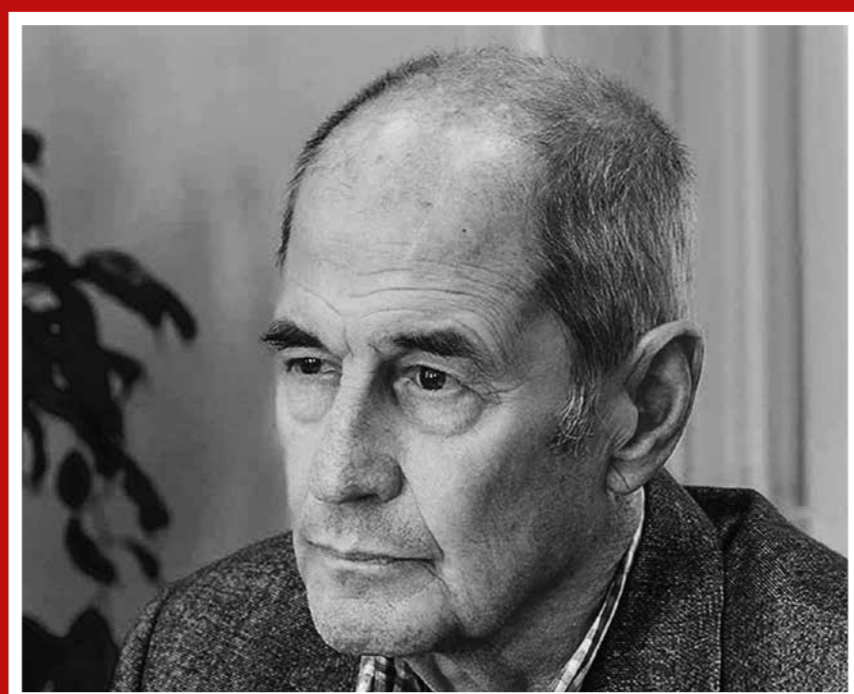
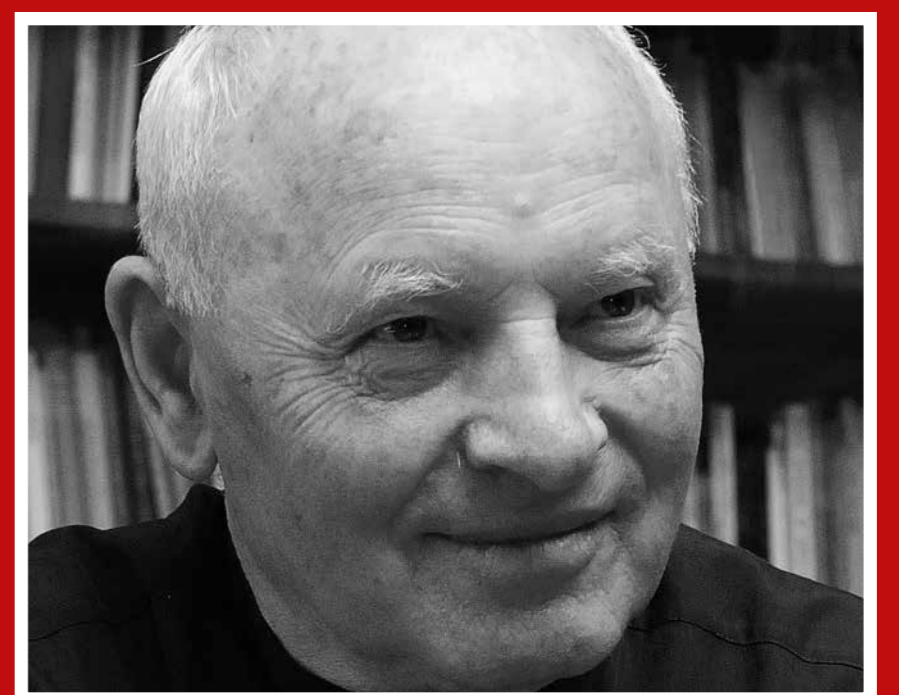
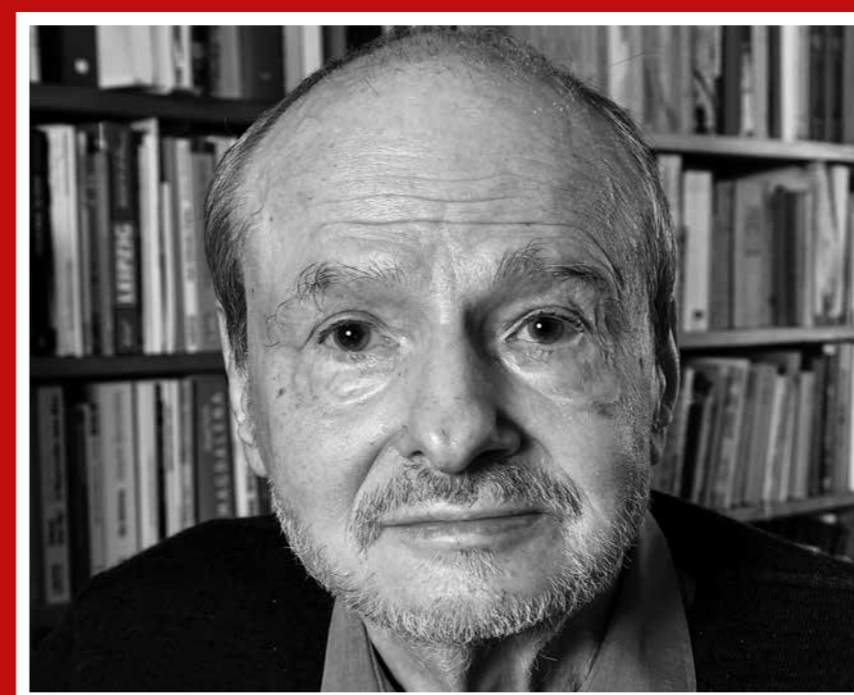
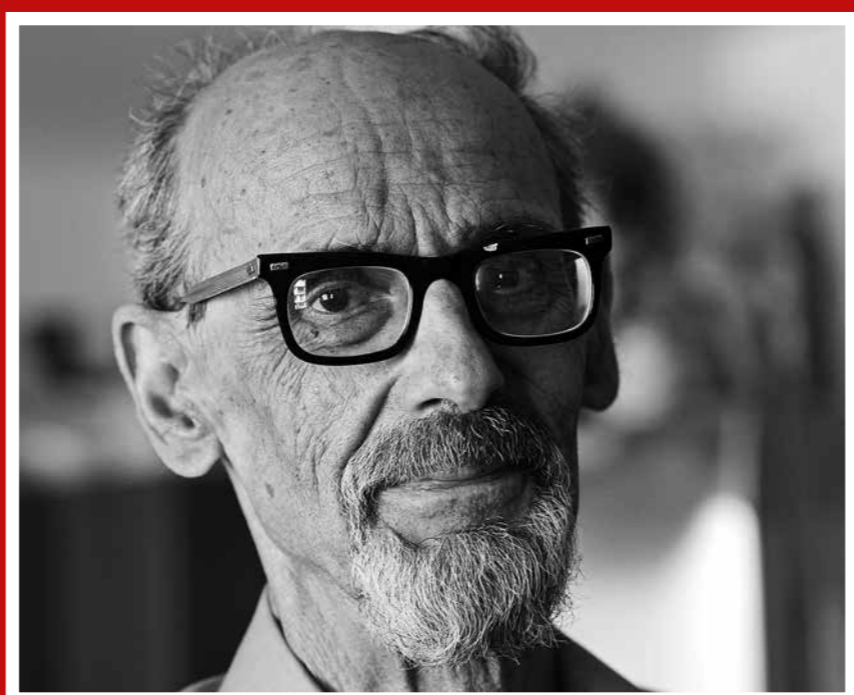
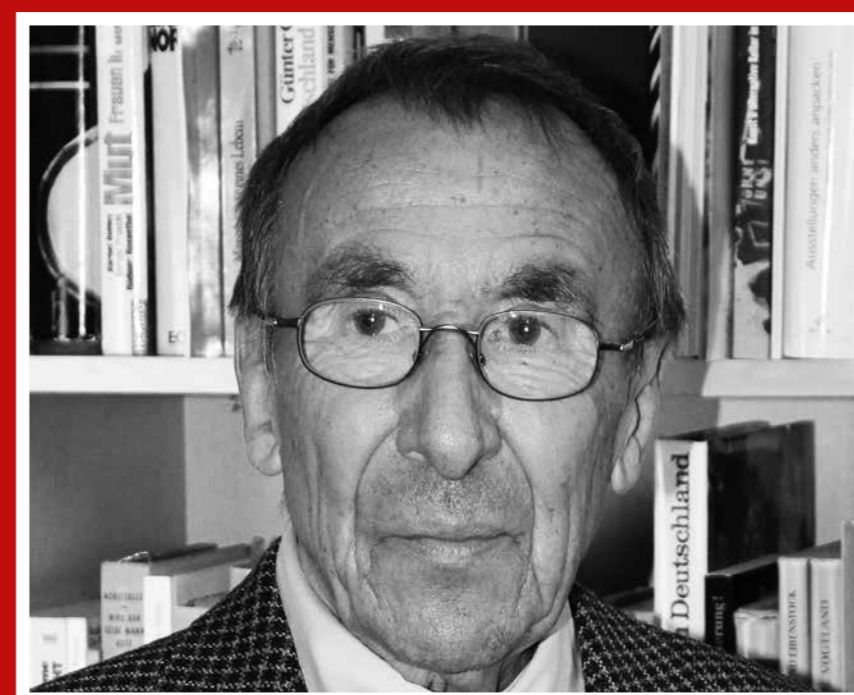
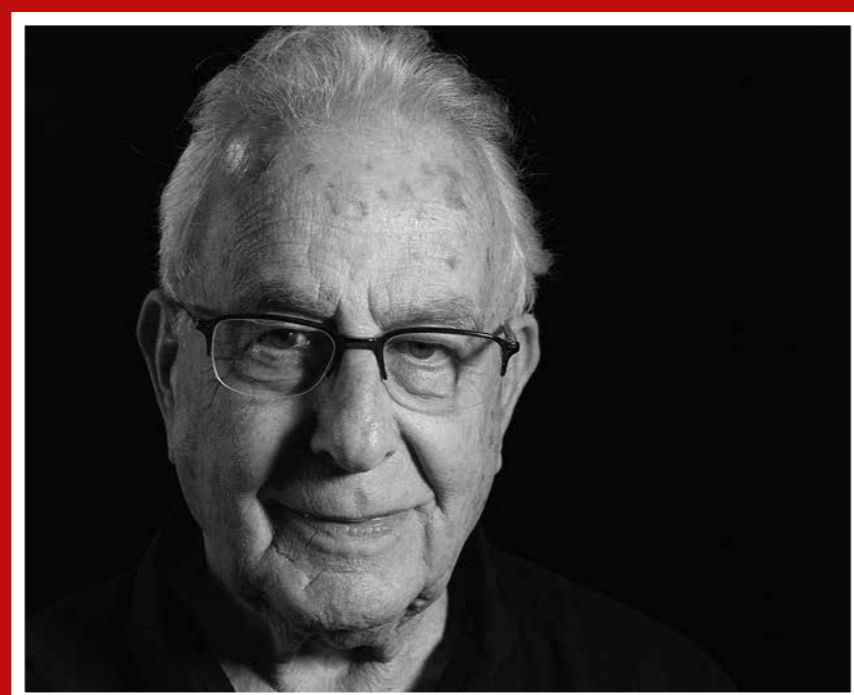
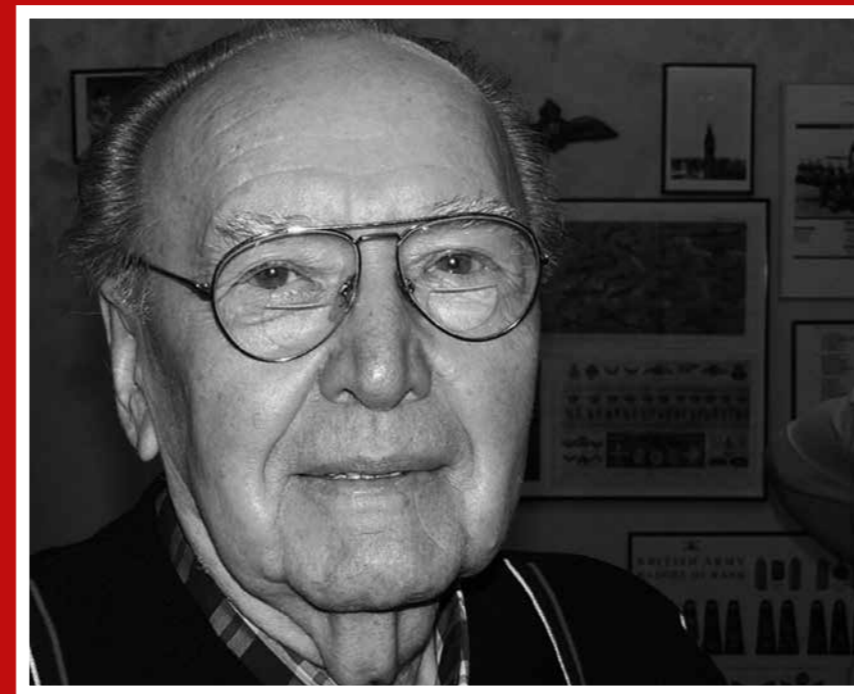
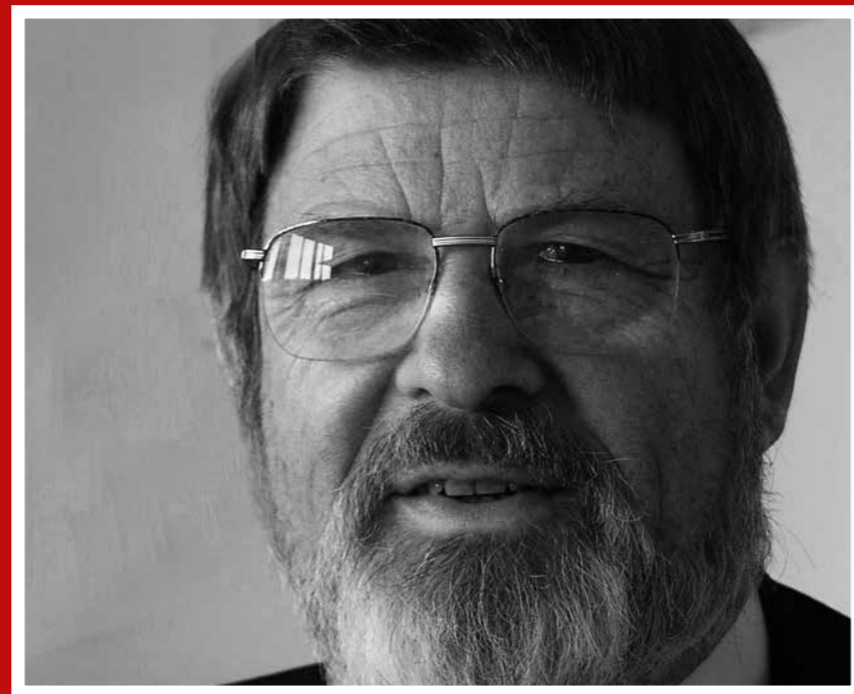

Europäische Union. Europäischer
Fonds für regionale Entwicklung.
Evropská unie. Evropský fond pro
regionální rozvoj.

Vom Mut in der Diktatur

ODVAHA

v čase DIKTATORY

Harald Bretschneider
Alois Dubec
Władysław Frasyniuk
Naftali Fürst
Werner Gumpel
Miroslav Hampl
Ivan Kieslinger
Dietrich Koch
Imre Kozma
Sándor Milován
László Regéczy-Nagy
Jerzy Podlak
Dalma Špitzerová
Zofia Teliga-Mertens
Alžběta Vargová

Europäische Union. Europäischer
Fonds für regionale Entwicklung.
Evropská unie. Evropský fond pro
regionální rozvoj.

DEUTSCHLAND NĚMECKO

Ausrufung der Republik; Abdankung des Deutschen Kaisers Wilhelm II.

Weimarer Reichsverfassung tritt in Kraft

Versailler Vertrag, der umfangreiche Reparationsleistungen für Deutschland festschreibt, tritt in Kraft

Ernennung Adolf Hitlers zum Deutschen Reichskanzler

Überfall der deutschen Wehrmacht auf Polen, der den Beginn des Zweiten Weltkriegs markiert

Deutscher Angriff auf die Sowjetunion; Beginn der systematischen Massentötungen

Deutschland unterzeichnet die bedingungslose Kapitulation

Bildung der Sowjetischen Militäradministration in Ostdeutschland (SMAD) und Aufbau einer sozialistischen Diktatur nach sowjetischem Vorbild

Gründung der Sozialistischen Einheitspartei Deutschlands (SED) durch Zwangsvereinigung der Kommunistischen (KPD) und der Sozialdemokratischen (SPD) Partei Deutschlands

Gründung der Deutschen Demokratischen Republik (DDR); in Westdeutschland am 23.05.1949 Erlass des Grundgesetzes; faktische Teilung Deutschlands

Auflösung der Länder in der DDR, Bildung von 14 Bezirken

Aufstand in Ost-Berlin, Ausbreitung über die gesamte DDR und Niederschlagung durch das sowjetische Militär

Abriegelung Ost-Berlins; Beginn des Baus der Berliner Mauer

Einführung der Wehrpflicht in der DDR

Ablösung Walter Ulbrichts als SED-Chef durch Erich Honecker

KSZE-Gipfelkonferenz in Helsinki; umfangreiche Konzessionen der DDR in Menschenrechtsfragen durch Unterzeichnung der KSZE-Schlussakte

DDR-Kommunalwahlen; Bürger stellen flächendeckende Wahlfälschungen fest

Beginn des friedlichen Dialogs zwischen Staatsmacht und Demonstranten in Dresden; Gründung der Gruppe der 20

Regimekritische Demonstration von 70.000 Menschen in Leipzig, die staatlichen Sicherheitskräfte greifen nicht ein

Demonstration auf dem Ost-Berliner Alexanderplatz von über 500.000 Menschen

Fall der Berliner Mauer

Beitritt der DDR zum Geltungsbereich des Grundgesetzes der Bundesrepublik Deutschland; Deutsche Einheit

09.11.1918

Vyhlášení republiky, odstoupení německého císaře Viléma II.

14.08.1919

Výmarská ústava vstupuje v platnost

10.01.1920

Versailleská smlouva předepisuje Německu rozsáhlé reparace, vstupuje v platnost

30.01.1933

Jmenování Adolfa Hitlera německým říšským kancléřem

01.09.1939

Napadení Polska německou armádou, které znamená začátek druhé světové války

22.06.1941

Německý útok na Sovětský svaz a začátek systematického masového vraždění

07./08.05.1945

Německo podepisuje bezpodmínečnou kapitulaci

06.06.1945

Vytvoření Sovětské vojenské správy ve Východním Německu (SMAD) a vznik socialistické diktatury podle sovětského vzoru

21./22.04.1946

Založení Jednotné socialistické strany Německa (SED) prostřednictvím nuceného spojení německé komunistické (KPD) a sociálnědemokratické strany Německa (SPD)

07.10.1949

Založení Německé demokratické republiky (NDR); v Západním Německu byla 23. května 1949 přijata ústava; rozdělení Německa

23.07.1952

Zrušení spolkových zemí NDR, rozdělení na 14 krajů

17.06.1953

Povstání ve Východním Berlíně se rozšiřuje do celé NDR a nakonec je potlačeno sovětským vojskem

11./13.08.1961

Východní Berlín je uzavřen; počátek stavby Berlínské zdi

24.01.1962

Zavedení branné povinnosti v NDR

03.05.1971

Erich Honecker střídá Waltera Ulbrichta ve funkci prvního tajemníka SED

30.07. – 01.08.1975

Konference KBSE v Helsinkách; podpisem závěrečného aktu činí NDR rozsáhlé ústupky v otázce lidských práv

07.05.1989

Komunální volby v NDR; občané zjišťují na mnoha místech falšování voleb

08.10.1989

Zahájení dialogu mezi státní mocí a demonstranty v Drážďanech; založení Skupiny dvaceti

09.10.1989

70 000 lidí demonstruje v Lipsku proti režimu, aniž by bezpečnostní složky zakročily

04.11.1989

Na východoberlínském náměstí Alexanderplatz demonstruje přes půl milionu lidí

09.11.1989

Pád Berlínské zdi

03.10.1990

NDR přistupuje na platnost západoněmecké ústavy; Sjednocení Německa

Europäische Union. Europäischer
Fonds für regionale Entwicklung.
Evropská unie. Evropský fond pro
regionální rozvoj.

Odvaha v čase diktatury vom **MUT** in der DIKTATUR

Harald Bretschneider (*1942)

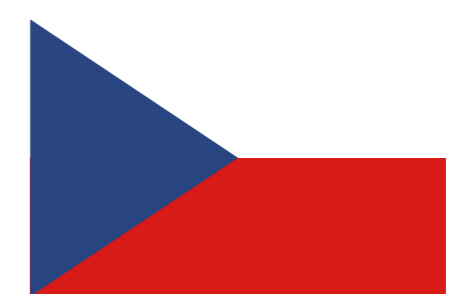
„Sie werden ihre Schwerter zu Pflugscharen und ihre Spieße zu Sicheln machen. Kein Volk wird gegen das andere das Schwert erheben, und sie werden fortan nicht mehr lernen, Krieg zu führen.“ (Altes Testament, Micha 4)

Harald Bretschneider wurde 1942 in Dresden geboren. Als die Wehrpflicht 1962 eingeführt wurde, verweigerte er den Wehrdienst total und riskierte zwei Jahre Gefängnis. Er konnte dennoch Theologie studieren, trat 1969 seine erste Pfarrstelle in Wittgendorf bei Zittau an und wurde 1979 Landesjugendpfarrer. 1980 entwickelte er die Symbole „Schwerter zu Pflugscharen“ sowie „Frieden schaffen ohne Waffen“. In der Folge geriet er zunehmend ins Visier der Staatssicherheit. Im Rahmen eines Operativen Vorganges wurde Harald Bretschneider intensiv überwacht. So wurden Telefone abgehört und

über 60 Inoffizielle Mitarbeiter der Staatssicherheit berichteten über seine Aktivitäten. Harald Bretschneider setzte sich auch weiterhin gegen die zunehmende Militarisierung in der DDR ein. 1982 war er Mitorganisator des „Forums Frieden“ der staatskritischen Friedensbewegung in der DDR, das mit 5.000 Teilnehmern in der Dresdener Kreuzkirche stattfand. Er versuchte seit 1987 immer wieder, einen zivilen Ersatzdienst einzuführen. Während der Proteste im Herbst 1989 war er wichtiger Verbindungsmann zwischen den Oppositionsgruppen in Dresden und Leipzig.

„I překují své meče na radlice, svá kopí na vinařské nože. Pronárod nepozdvihne meč proti pronárodu, nebudou se již cvičit v boji.“ (Micheáš 4)

Harald Bretschneider se narodil v roce 1942 v Drážďanech. Když byla v roce 1962 zavedena všeobecná branná povinnost, odmítl nastoupit vojenskou službu a riskoval dva roky vězení. Přesto mohl studovat teologii, v roce 1969 nastoupil na své první farní místo ve Wittgendorfu u Žitavy a v roce 1979 se stal zemským farářem pro mládež. V roce 1980 vytvořil symboly „meče na radlice“ a „dělat mír bez zbraní“. V důsledku toho se o něj stále více zajímala státní bezpečnost. V rámci operativní činnosti byl Harald Bretschneider intenzivně sledován. Byly mu od-

poslouchávány telefony a přes 60 neoficiálních spolupracovníků státní bezpečnosti podávalo informace o jeho aktivitách. Harald Bretschneider se nadále angažoval proti rostoucí militarizaci NDR. V roce 1982 spolupřádal „Mírové forum“, nelegální setkání u trosek drážďanské Frauenkirche, kterého se zúčastnilo 5.000 lidí. Od roku 1987 se opakovaně pokoušel o zavedení civilní služby. Během protestů na podzim 1989 byl důležitou spojkou mezi opozičními skupinami v Drážďanech a Lipsku.

Odvaha v čase diktatury vom MUT in der DIKTATUR

Dietrich Koch (*1937)

„Der Angeklagte ist in den wesentlichsten Punkten des ihm zur Last gelegten strafbaren Verhaltens nicht geständig.“ (aus dem Urteil vom 13.03.1972)

Dietrich Koch wurde 1937 in Leipzig geboren. Er studierte Physik und arbeitete ab 1962 an der Deutschen Akademie der Wissenschaften in Leipzig. Drei Tage vor der Sprengung der Leipziger Universitätskirche im Mai 1968 protestierte Dietrich Koch vor der Kirche. Er wurde von der Staatssicherheit festgenommen und daraufhin von seinem Arbeitgeber fristlos entlassen. Einen Monat später entrollte sich während einer internationalen Veranstaltung in der Leipziger Kongresshalle automatisch ein Plakat, das den Wiederaufbau der Kirche forderte. Den Mechanismus hatten Dietrich Koch und sein Bruder

konstruiert. 1970 wurde er wegen des Verdachts, die DDR illegal verlassen zu wollen, erneut verhaftet. Nachdem die Staatssicherheit von seiner Beteiligung an der Plakataktion Kenntnis erlangte, erweiterte sie ihre Ermittlungen. Während der 23-monatigen Haft belastete Dietrich Koch weder sich noch andere. Er wurde zu zweieinhalb Jahren Haft und anschließender unbestimmter Einweisung in die Psychiatrie verurteilt. 1972 wurde Dietrich Koch nach Westdeutschland abgeschoben, wo er nach Philosophiestudium und Promotion an der Universität Essen arbeitete.

„Obžalovaný se v podstatných bodech nepřiznává k trestné činnosti, která je mu kladena za vinu.“ (úryvek z rozsudku ze dne 13.03.1972)

Dietrich Koch se narodil v roce 1937 v Lipsku. Studoval fyziku a od roku 1962 pracoval v Německé akademii věd v Lipsku. Tři dny před odštělem univerzitního kostela v Lipsku v květnu 1968 před ním Dietrich Koch protestoval. Byl zatčen a následně jej jeho zaměstnavatel okamžitě propustil. O měsíc později se v kongresové hale v Lipsku během jedné mezinárodní akce rozvinul automaticky plakát, který požadoval obnovení kostela. Tento mechanismus vytvořil Dietrich Koch se svým bratrem. V roce 1970 byl

podruhé zatčen pro podezření z přípravy ilegálního útěku z NDR. Poté, co Státní bezpečnost získala informaci o jeho účasti na plakátové akci, rozšířila své vyšetřování. Během 23měsíční vazby nepřitížil Dietrich Koch ani sobě, ani jiným. Byl odsouzen k dvěma a půl letům vězení a následnému časově neomezenému pobytu na psychiatrii. V roce 1972 byl Dietrich Koch odsunut do Západního Německa, kde po studiu filosofie a získání doktorátu začal působit na universitě v Essenu.

Odvaha v čase diktatury vom **MUT** in der DIKTATUR

Werner Gumpel (*1930)

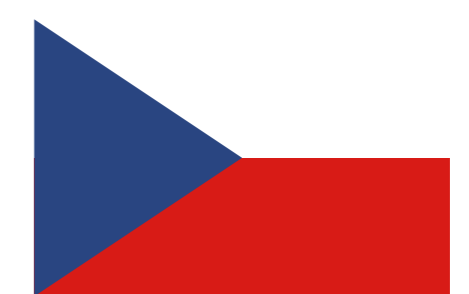
„Es waren die kleinen Dinge, mit denen man überleben konnte, wenn man sich mit den richtigen Leuten verstanden hat.“

Werner Gumpel wurde 1930 in Buchholz (Erzgebirge) geboren. 1949 begann er ein Studium der Zeitungswissenschaften an der Universität Leipzig, wo er sich der „Gruppe Belter“, einer studentischen Widerstandsgruppe, anschloss. Gemeinsam führten sie Aktionen gegen die zunehmende Einschränkung der freien Meinungsäußerung und demokratischen Mitbestimmung durch. Werner Gumpel verbreitete unter anderem antikommunistische Flugblätter und Schriften unter den Studenten. Die Gruppe wurde enttarnt, im Oktober 1950 verhaftet und an die sowjetische Besatzungsmacht in Dresden

übergeben. Ein Sowjetisches Militärtribunal verurteilte Werner Gumpel wegen antisowjetischer Propaganda und Spionage zu zweimal 25 Jahren Zwangsarbeit. Er wurde in die Sowjetunion verbracht, wo er fünf Jahre im Gebiet von Workuta unter härtesten Bedingungen Zwangsarbeit leisten musste. Nach der vorzeitigen Entlassung 1955 kehrte er zurück und floh nach kurzem Aufenthalt in der DDR nach Westdeutschland. Dort nahm er ein volkswirtschaftliches Studium auf. Nach seiner Habilitation erhielt Werner Gumpel 1974 in München einen Lehrstuhl für Volkswirtschaft und Gesellschaft Südosteuropas.

„Byly to malé věci, díky kterým mohl člověk přežít, když si rozuměl s těmi pravými lidmi.“

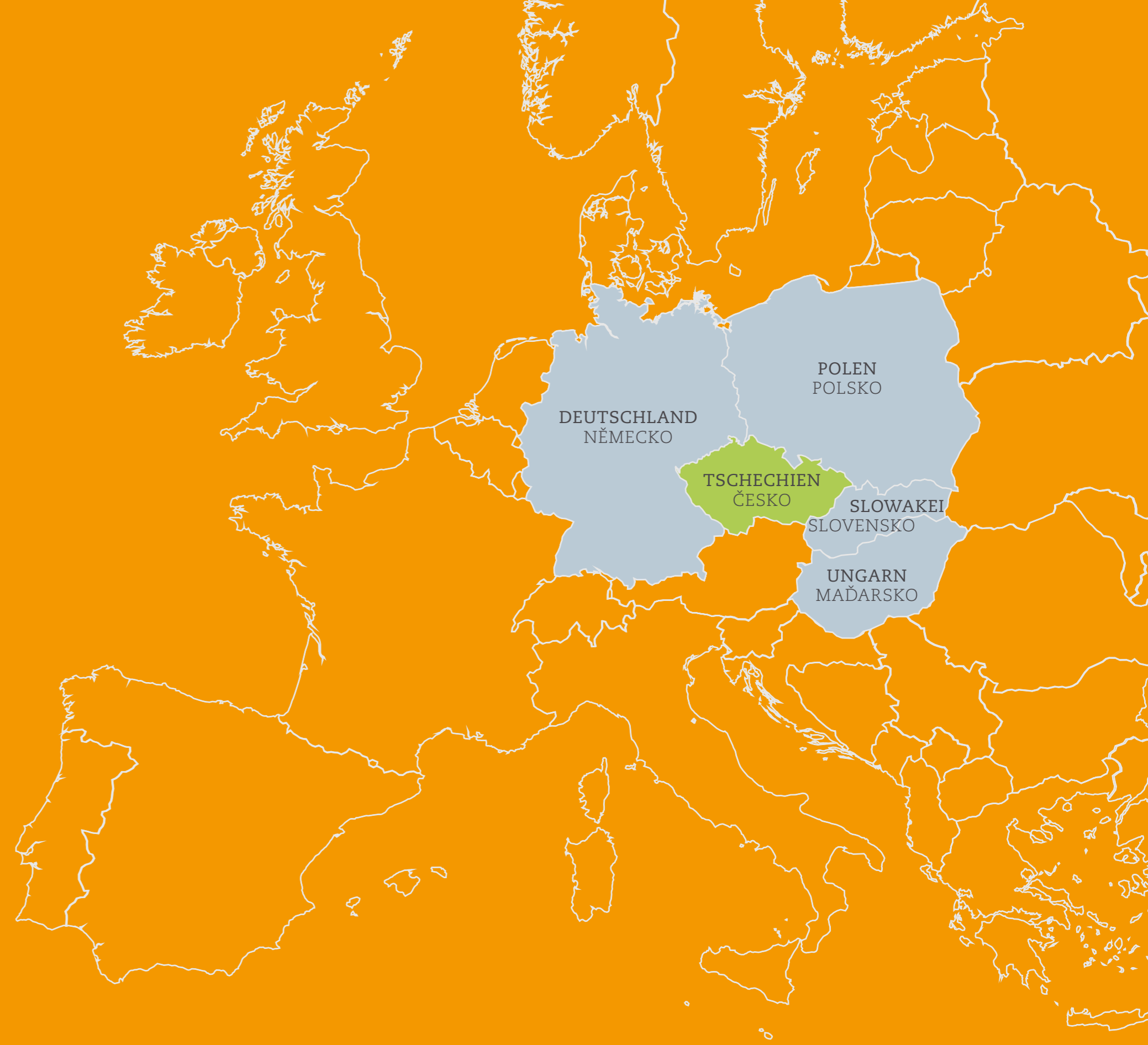

Werner Gumpel se narodil v roce 1930 v městečku Buchholz na německé straně Krušných Hor. V roce 1949 zahájil studium žurnalistiky na univerzitě v Lipsku, kde se připojil ke „skupině Belter“, studentské odbojové skupině. Společně prováděli akce proti přibývajícimu omezování svobody projevu, demokratického spolurozhodování a plurality. Werner Gumpel rozšiřoval mezi studenty mimo jiné antikommunistické letáky a tiskoviny. Skupina byla odhalena, v říjnu 1950 byli její členové zatčeni a posléze předáni orgánům sovětské okupační moci v Drážďa-

nech. Sovětský vojenský tribunál odsoudil Wernera Gumpela pro antisovětskou propagandu a špionáž dvakrát k trestu 25 let nucených prací. Byl převezen do Sovětského svazu, kde musel v oblasti Vorkuta za nelidských životních a pracovních podmínek vykonávat nucené práce. Po předčasném propuštění v říjnu 1955 se vrátil zpátky do Německa. Po habilitaci působil Werner Gumpel od roku 1974 na katedře národohospodářství a jihovýchodoevropských společenských studií v Mnichově.

TSCHECHIEN ČESKO

Ausrufung der Tschechoslowakischen Republik in Prag; Wahl von Tomáš Garrigue Masaryk zum ersten Präsidenten

Münchener Abkommen zwischen Deutschland, Italien, Frankreich und Großbritannien, das zur Abtretung tschechischer Grenzgebiete an das Deutsche Reich führt

Ausrufung des Protektorats Böhmen und Mähren durch Adolf Hitler einen Tag nach der deutschen Besetzung der tschechischen Länder

Schließung der tschechischen Hochschulen, Deportation von 1.200 Studenten in das Konzentrationslager Sachsenhausen

Attentat tschechoslowakischer Fallschirmspringer auf den stellvertretenden Reichsprotektor Reinhard Heydrich in Prag; Auslöschung der Dörfer Lidice und Ležáky als deutsche Vergeltungsmaßnahme

Freundschaftsvertrag zwischen der tschechoslowakischen Exilregierung und der Sowjetunion als erster Schritt auf dem Weg, die Tschechoslowakei unter sowjetischen Einfluss zu bringen

Beginn des Prager Aufstandes gegen die deutschen Besatzer, der mit einem Waffenstillstand und dem Abzug der Wehrmacht endet

Erste Nachkriegswahlen in der Tschechoslowakei; Kommunisten erzielen in den tschechischen Ländern die meisten Stimmen

Im „Februar-Umsturz“ gewaltsame Machtübernahme durch die Kommunisten in der Tschechoslowakei

Gesetz zum Schutz der volksdemokratischen Republik, auf dessen Grundlage 248 Regimegegner hingerichtet und Tausende zu hohen Strafen verurteilt werden

Annahme der Verfassung der Tschechoslowakischen Sozialistischen Republik

Invasion von fünf Armeen des Warschauer Pakts und gewaltsames Ende der Reformen des „Prager Frühlings“

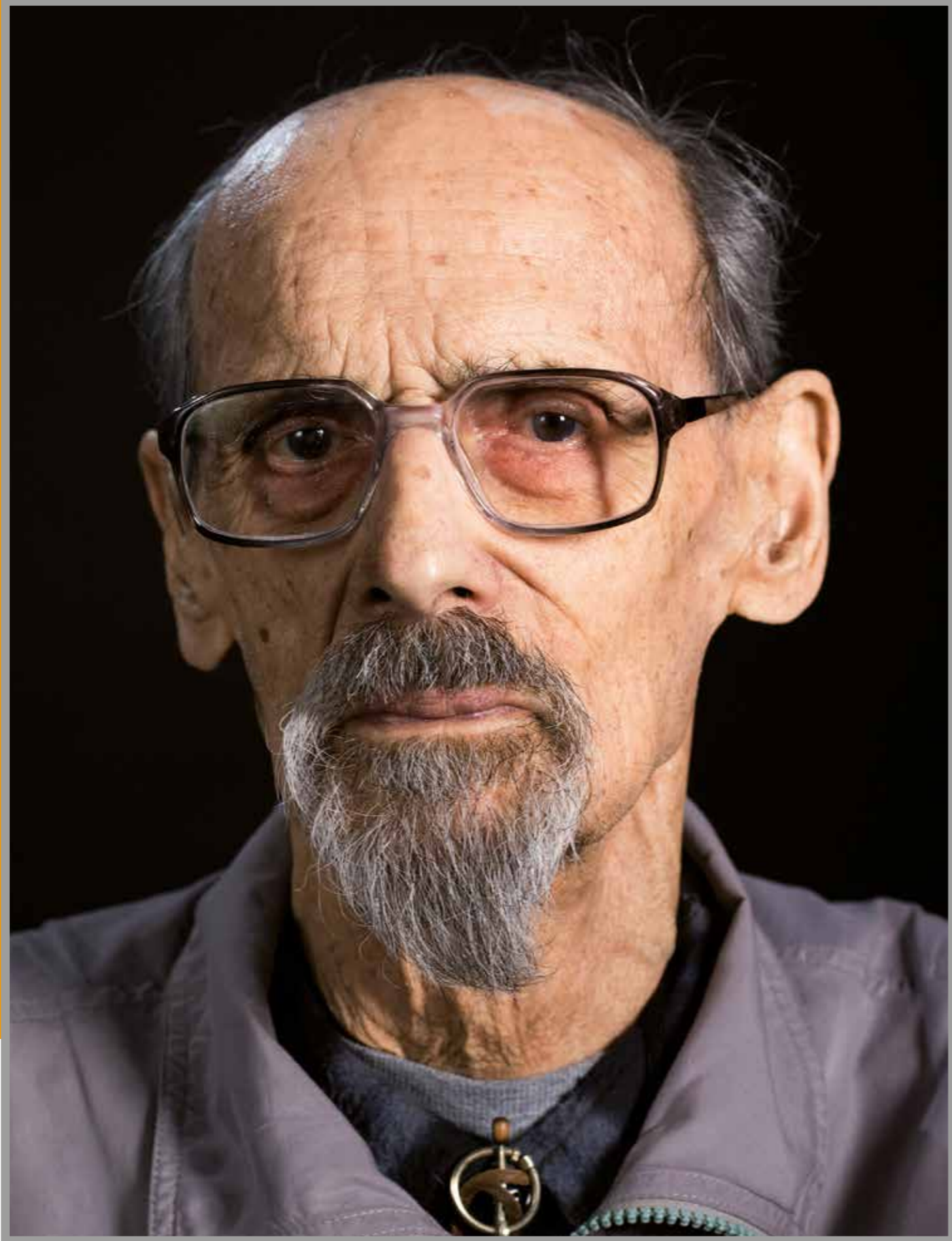
Inkrafttreten des Verfassungsgesetzes über die Tschechoslowakische Föderation; Entstehung der Tschechischen Sozialistischen Republik und der Slowakischen Sozialistischen Republik

Gründung der Charta 77, einer bedeutenden Bürgerinitiative, deren Unterzeichner permanentem Druck ausgesetzt sind und zu langen Haftstrafen verurteilt werden

Gewaltsame Niederschlagung der Studentenproteste in Prag; Auslöser der „Samtenen Revolution“, die im Dezember 1989 zum Fall des kommunistischen Regimes führt

- 14.11.1918 Vyhlášení Československé republiky v Praze; Tomáš Garrigue Masaryk je zvolen prvním prezidentem
- 30.09.1938 Zástupci Německa, Itálie, Francie a Velké Británie podepisují Mnichovskou dohodu o odstoupení pohraničních území Československa nacistickému Německu
- 16.03.1939 Výnosem Adolfa Hitlera vyhlášen Protektorát Čechy a Morava, den po zahájení německé okupace českých zemí
- 17.11.1939 Uzavření českých vysokých škol, deportace 1200 studentů do koncentračního tábora Sachsenhausen
- 27.05.1942 Českoslovenští parašutisté úspěšně provedli atentát na zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha, vyhlazení obcí Lidice a Ležáků v rámci tvrdých německých represálií
- 12.12.1943 Uzavřena smlouva o přátelství mezi československou exilovou vládou a Sovětským svazem, jež představovala zásadní krok k cestě Československa do sovětské sféry vlivu
- 05.05.1945 Začátek Pražského povstání proti německým okupantům, které končí složením zbraní a odchodem Wehrmachtu
- 26.05.1946 První poválečné volby v Československu vyhráli v českých zemích komunisté
- 25.02.1948 Po „únorovém převratu“, násilném převzetí moci, se v Československu vlády ujímají komunisté
- 06.10.1948 Přijat Zákon na ochranu lidově demokratické republiky, na jehož základě bylo popraveno 248 odpůrců režimu a další tisíce byly ve vykonstruovaných procesech odsouzeny k vysokým trestům
- 11.07.1960 Přijata Ústava Československé socialistické republiky
- 21.08.1968 Invaze pěti armád Varšavské smlouvy a definitivní konec reformem tzv. „Pražského jara“
- 01.01.1969 V účinnost vstoupil Ústavní zákon o československé federaci, na jehož základě vzniká Česká socialistická a Slovenská socialistická republika
- 01.01.1977 Vznik Charty 77, významné občanské iniciativy, jejíž signatáři byli vystaveni soustavně šikaně a mnohaletým trestům odnětí svobody
- 17.11.1989 Násilné potlačení studentské demonstrace v Praze vyvolává Sametovou revoluci, která vede v prosinci 1989 k pádu komunistického režimu

Odvaha v čase diktatury vom MUT in der DIKTATUR

Ivan Kieslinger (*1928)

*„Sei bereit! Dies ist ein Motto der Pfadfinder,
aber hier bedeutete es, auf alles vorbereitet zu sein...“*

Ivan Kieslinger wurde 1928 in Prag geboren, gehörte seit seiner Kindheit den Pfadfindern an und beteiligte sich als 17-jähriger aktiv am Prager Aufstand gegen die deutschen Besatzer im Mai 1945. 1948 wurde er wegen des Verteilens antikommunistischer Flugblätter zu sechs Monaten Haft verurteilt. Aufgrund seiner Beteiligung an der Vorbereitung eines Aufstandes im Mai 1949 wurde Ivan Kieslinger schließlich zu 16 Jahren Haft verurteilt. Trotz Folter während der Vernehmung verriet er niemanden. Auch nach seiner Verurteilung erlitt er Gewalt durch

die Lagerwache in Jáchymov (Joachimsthal) und verbrachte die meiste Zeit im Gefängnis-Krankenhaus. An den Folgen dieser schweren Verletzungen trägt er bis heute. 1954 wurde Ivan Kieslinger aus gesundheitlichen Gründen begnadigt. Aufgrund der Haft war es zunächst schwierig, eine Arbeitsstelle zu finden. Nachdem er in verschiedenen Berufen gearbeitet hatte, durfte er in den späten 1960er Jahren Chemieingenieurwesen studieren. Der Staat übte jedoch weiterhin Druck auf ihn aus. Bis 1989 wurden er und seine Familie von der Geheimpolizei schikaniert.

„Bud’ připraven! To je skautské heslo. Tady to ale znamenalo – být připraven udělat cokoliv...“

Ivan Kieslinger se narodil v roce 1928, již od dětství byl členem skautské organizace a jako sedmnáctiletý se v květnu 1945 aktivně zúčastnil Pražského povstání. Po únoru 1948 byl za rozšiřování protikomunistických letáků odsouzen k šesti letům vězení. Kvůli účasti na přípravě povstání v květnu 1949 byl Ivan Kieslinger nakonec odsouzen k šestnácti letům vězení. Přestože ho vyšetřovatelé mučili, neprozradil žádného z odbojových pracovníků. I po odsouzení zažíval násilí ze strany dozorců v Jáchymově a většinu

času trávil ve vězeňské nemocnici. Utrpěl těžká zranění a jejich následky pociťuje dosud. V roce 1954 byl Ivan Kieslinger ze zdravotních důvodů omilostněn. Následně pro něj bylo těžké najít nějaké zaměstnání a státní moc jej stále držela pod tlakem. Poté, co prošel různými zaměstnáními, mohl v pozdních šedesátých letech studovat chemii. Stát však na něj i nadále vyvíjel tlak. Až do roku 1989 byl spolu se svojí rodinou šikanován tajnou policií.

Odvaha v čase diktatury vom MUT in der DIKTATUR

Miroslav Hampl (*1932)

„Ich dachte, ich hätte eine gute Tat getan.“

Miroslav Hampl wurde 1932 in Křelov bei Olomouc (Olmütz) geboren. Er absolvierte eine Ausbildung zum Schuhmacher, weil er mit diesem Beruf die Hoffnung verband, auch im Ausland arbeiten zu können. Der kommunistische Februar-Umsturz 1948 machte seine Pläne jedoch zunichte. Daraufhin arbeitete er ein Jahr lang im Uranbergbau in Jáchymov (Joachimsthal). In den umliegenden Lagern waren tausende politische Gefangene interniert, für die Miroslav Hampl als Vermittler zur Außenwelt fungierte. Dem Gefangenen Bohuslav Pánek half er bei der

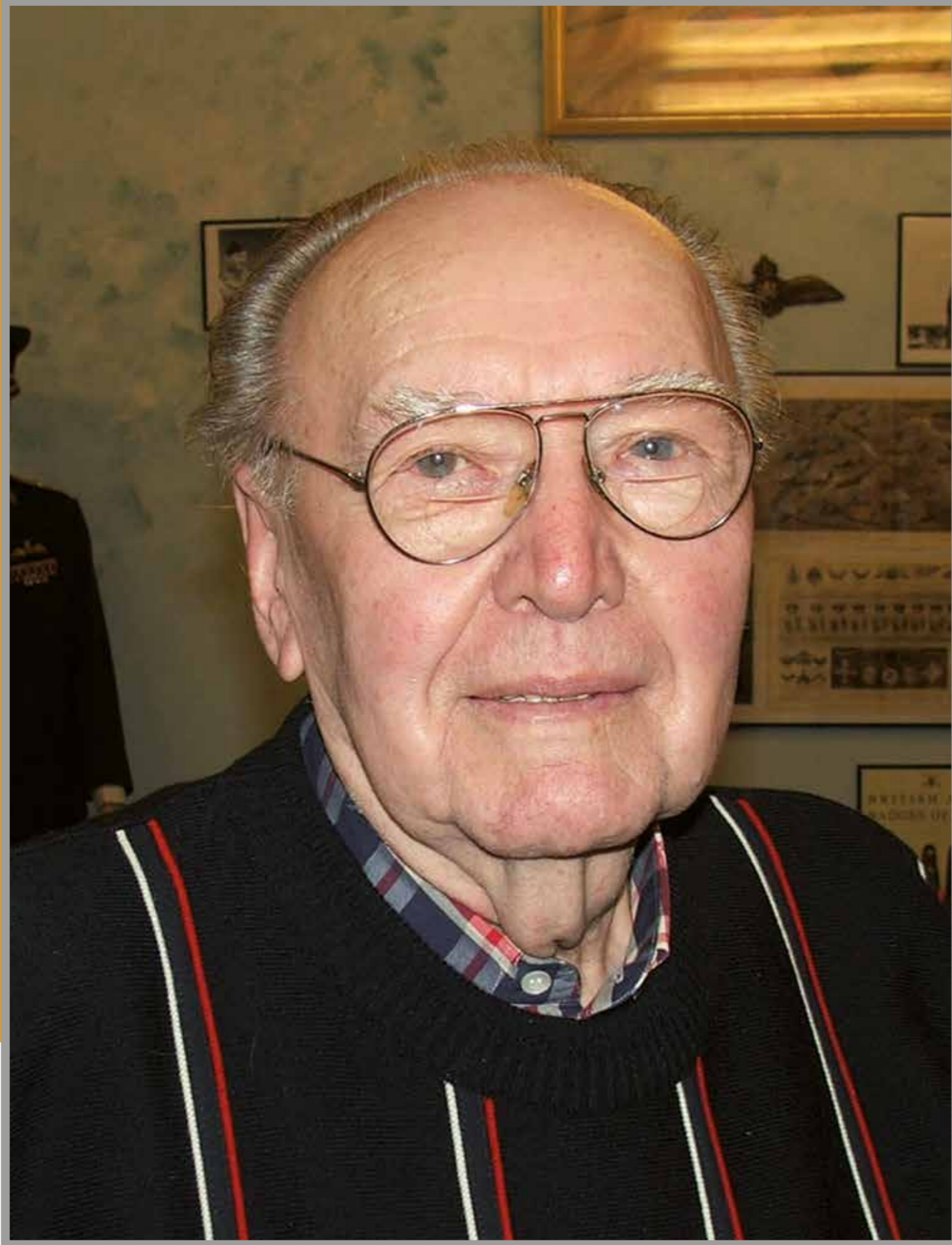
Flucht. Am 27. November 1952 wurde Miroslav Hampl verhaftet und am 22. September 1953 wegen „staatsfeindlicher Gruppenbildung“ zu drei Jahren Gefängnis verurteilt. Er wurde in das Lager Ležnice in Horní Slavkov verbracht und kam nach einem Jahr aufgrund einer Amnestie auf Bewährung frei. Als ehemaliger politischer Gefangener hatte er erhebliche Schwierigkeiten, eine Arbeit zu finden. Schließlich bekam Miroslav Hampl in einem Bezirksbauunternehmen eine Stelle, wo er bis zu seiner Pensionierung arbeitete.

„Já myslel, že jsem udělal dobrej skutek.“

Miroslav Hampl se narodil v roce 1932 v Křelově u Olomouce. Vyučil se obuvníkem, jelikož si s tímto zaměstnáním spojoval perspektivu práce v zahraničí. Komunistický převrat v únoru 1948 však jeho plány znemožnil a on byl určen k jednoročnímu nasazení v těžkém průmyslu. Byl zaměstnán jako kolektor v uranových závodech v Jáchymově, kde byli internováni političtí vězni. Miroslav Hampl pro ně začal pracovat jako spojka s vnějším světem. Jednomu z věz-

ňů, Bohuslavu Pánkovi, pomohl k útěku. Dne 27. listopadu 1952 byl Miroslav Hampl zatčen a 22. září 1953 odsouzen pro sdružování proti republice ke třem letům vězení. Byl poslán do tábora Ležnice u Horního Slavkova a o rok později byl na základě amnestie podmíněčně propuštěn. Jako bývalý politický vězeň měl velké problémy sehnat práci. Nakonec působil v okresním stavebním podniku, kde zůstal až do penze.

Odvaha v čase diktatury vom MUT in der DIKTATUR

Alois Dubec (1923 – 2019)

„Im Mai 1945 hatten wir bei der Royal Air Force Einsatzbereitschaft. Wir warteten darauf, nach Prag zu Hilfe gesandt zu werden.“

Alois Dubec wurde 1923 in Vlachova Lhota in der walachischen Region geboren. Auf den Rat seines älteren Bruders und um den Einsatz als Zwangsarbeiter bei den deutschen Besatzern zu vermeiden, schloss er sich 1941 der sogenannten Regierungsarmee des Protektorats Böhmen und Mähren an. Als die Soldaten dieser Armee 1944 nach Norditalien verlegt wurden, desertierte Alois Dubec mit weiteren Kameraden und schloss sich italienischen Partisanen an. Während dieser Zeit verwundete er einen Wehrmachtssoldaten. Als dieser ihm ein Foto seiner Kinder zeigte, ver-

stand Alois Dubec, dass der Mann in erster Linie ein Familienvater und erst an zweiter Stelle „Feind“ war. So ließ er ihn schließlich gehen. Vor Einbruch des Winters floh Alois Dubec über die Schweiz nach England, wo er eine Pilotenausbildung bei der Royal Air Force begann. Da der Krieg in dieser Zeit endete, nahm er nicht mehr an Kampfhandlungen teil und kehrte im August 1945 in seine Heimat zurück. Nach der Niederschlagung des „Prager Frühlings“ floh er 1968 in die Schweiz, in der er als Geometer arbeitete. 1996 zog er für immer nach Tschechien.

„V květnu 1945 jsme v Royal Air Force měli pohotovost, čekali jsme, že budeme posláni na pomoc Praze.“

Alois Dubec se narodil v roce 1923 ve Vlachově Lhotě na Valašsku. Na radu svého staršího bratra vstoupil v roce 1941 do tzv. vládního vojska Protektorátu Čechy a Morava. Když byla na jaře 1944 tato jednotka přeložena do severní Itálie, dezertoval Dubec se svými dalšími kamarády k partyzánům. Během pobytu v Itálii zranil Dubec jednoho německého vojáka, který mu ukázal fotografii svých dětí. Uvědomil si, že ten-

to muž je v první řadě otec rodiny a teprve potom nepřítel, a proto ho nechal nakonec odejít. Před příchodem zimy Dubec uprchl přes Švýcarsko do Anglie, kde nastoupil pilotní výcvik u Britského královského letectva. Mezitím skončila válka, takže již nebyl nasazen do bojových operací. Po potlačení Pražského jara v roce 1968 uprchl do Švýcarska, kde pracoval jako geometr a v roce 1996 se vrátil natrvalo zpět do vlasti.

POLEN

POLSKO

Ausrufung der Republik Polen

Wiederherstellung des polnischen Staates; wegen unklarer Grenzverläufe und Gebietsansprüche Ausbruch von Kriegen mit den Nachbarländern, unter anderem Polnisch-Sowjet-russischer Krieg

Verabschiedung einer neuen Verfassung; Polen wird eine parlamentarische Republik

Staatsstreich unter Józef Piłsudski, der bis zu seinem Tod 1935 an der Macht bleibt

Abschluss des sogenannten Hitler-Stalin-Pakts mit geheimelem Zusatzprotokoll, das Ostpolen, Finnland, Estland und Lettland zur sowjetischen Interessensphäre und Westpolen sowie Litauen zur deutschen erklärt

Beginn des deutschen Angriffs auf Polen; Aufteilung des deutschen Besatzungsgebiets in „Eingegliederte Ostgebiete“ und „Generalgouvernement für die besetzten polnischen Gebiete“; Errichtung von deutschen Konzentrationslagern und Ermordung europäischer Juden

Sowjetischer Einmarsch in Ostpolen; ab November Eingliederung dieser Gebiete in die Sowjetunion

Erschießung von über 4.000 polnischen Offizieren im Wald von Katyn durch die sowjetische Geheimpolizei

Deportation tausender Polen in die Sowjetunion, oftmals Unterbringung in Lagern und Einsatz zur Zwangsarbeit

Aufstand im Warschauer Ghetto, der durch die deutsche Besatzungsmacht niedergeschlagen wird

Warschauer Aufstand; deutsche Sprengkommandos zerstören große Teile der Stadt

Westverschiebung Polens durch das Potsdamer Abkommen; polnische Bevölkerungsteile aus ostpolnischen Gebieten werden in deutsch dominierte Gebiete umgesiedelt; die noch ansässige deutsche Bevölkerung wird vertrieben

Vereinigung von kommunistischer und sozialistischer Partei zur Polnischen Vereinigten Arbeiterpartei (PZPR), die durch Wahlfälschungen die Macht übernimmt

Arbeiterunruhen in Danzig und anderen polnischen Städten; Gründung der Gewerkschaft Solidarność

Regierungschef Wojciech Jaruzelski verhängt das Kriegsrecht, das bis zum 22.07.1983 gilt

Zulassung der Gewerkschaft Solidarność und Einleitung umfassender Reformen

Verabschiedung eines Gesetzes zur Verfassungsänderung, das grundlegende Veränderungen im politischen, sozialen und wirtschaftlichen System festschreibt; Polen wird ein demokratischer Rechtsstaat

11.11.1918 Vyhlášení Polské republiky

1919 – 1921 Obnovení polského státu provází války se sousedními zeměmi, jejichž příčinou jsou nejasná vymezení hranic a územní nároky, mezi jinými Polsko-sovětská válka

17.03.1921 Schválení nové ústavy; Polsko se stává parlamentní republikou

12. – 15.05.1926 Státní převrat pod vedením Józefa Piłsudského, který zůstal u moci až do své smrti v roce 1935

23.08.1939 Uzavření paktu Stalina s Hitlerem, jehož tajný dodatek zařadil východní Polsko, Finsko, Estonsko a Lotyšsko do sovětské zájmové sféry a západní Polsko a Litvu do německé

01.09.1939 Německý útok na Polsko, rozdělení území okupovaného Německem na „Začleněná východní území“ a „Generální Gouvernement pro obsazená polská území“. Zřízení německých koncentračních táborů a počátek vraždění evropských Židů

17.09.1939 Vpád sovětské armády na území Polska; od listopadu připojení těchto oblastí k Sovětské unii

03.04. – 11.05.1940 Zastřelení více než 4 000 polských důstojníků v lese u Katyně sovětskou tajnou policií

1940–1941 Deportace tisíce Poláků do Sovětského svazu, častá internace v táborech a nástup na nucené práce.

19.04. – 16.05.1943 Povstání ve Varšavském ghettu, které bylo potlačeno německou okupační mocí

01.08. – 02.10.1944 Varšavské povstání, německé speciální jednotky ničí velkou část města

02.08.1945 Posunutí Polska na Západ prostřednictvím Postupimské dohody, velké skupiny obyvatelstva z někdejšího východního Polska přesídleny na bývalé německé území a místní německé obyvatelstvo vyhnáno

15.12.1948 Spojení dosavadní komunistické a socialistické strany do Polské sjednocené dělnické strany (PZPR), která za pomoci zfalšovaných voleb přebírá moc

14. – 31.08.1980 Dělnické nepokoje v Gdaňsku a dalších polských městech, založení odborového svazu Solidarita

13.12.1981 Předseda vlády Wojciech Jaruzelski vyhláší stanné právo, které platí až do 22. července 1983

05.04.1989 Povolení odborového svazu Solidarita a zahájení rozsáhlých reforem

29.12.1989 Přijetí zákona o změně ústavy, který potvrzuje zásadní změny v politickém, společenském a hospodářském systému; Polsko se stává demokratickým ústavním státem

Odvaha v čase diktatury vom **MUT** in der **DIKTATUR**

Zofia Teliga-Mertens (*1926)

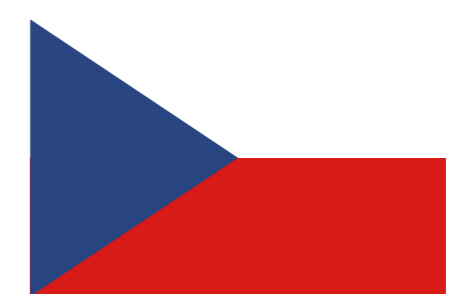
„Nichts ist so schwer, dass es nicht bewältigt werden könnte.“

Zofia Teliga-Mertens wurde 1926 auf einem Gut im polnischen Wolhynien geboren. Nach der sowjetischen Besetzung Ostpolens wurde die Familie enteignet und im Februar 1940 ins sowjetische Kasachstan deportiert. Der Vater starb an Typhus. Sie und ihre Mutter überlebten nur knapp und kehrten 1946 ins polnische Breslau zurück. Dort schloss Zofia Teliga-Mertens ihr Agrarstudium ab und promovierte. Als Agronomin setzte sie sich für Bildung und Kultur in armen polnischen Dörfern ein. Da sie dabei zunehmend in Konflikt mit der Staatsmacht geriet, blieb ihr eine leitende Funktion verwehrt,

so dass sie als Journalistin arbeitete. Nach dem Ende des Kommunismus erhielt sie als Entschädigung für das verlorene Gut der Familie drei Wohnblocks in einer postsowjetischen Kaserne in Polen. In den 1990ern erfuhr sie vom Schicksal der in Kasachstan verbliebenen Polen. Daraufhin half sie diesen bei der Übersiedlung nach Polen. Den Rückkehrern überließ sie die Wohnungen in ihren Wohnblocks. Zofia Teliga-Mertens wusste seit ihrer eigenen Rückkehr aus der Deportation, dass man alles bewältigen kann. Gerade der dort allgegenwärtige Mangel hatte ihr eine andere Dimension des Lebens gezeigt.

„Nic není tak těžké, aby se to nedalo zvládnout.“

Zofia Teliga-Mertens se narodila v roce 1926 na jedné usedlosti v polské Volyni. Po sovětské okupaci východního Polska nový režim vyvlastnil rodinný majetek a v únoru 1940 rodinu deportoval do sovětského Kazachstánu. Otec záhy zemřel na tyfus. Zofia s matkou přežily jen zázrakem. V roce 1946 se vrátily zpět do polské Wroclawi (Breslau). Tam Zofia Teliga-Mertens promovovala na zemědělské vysoké škole. Jako agronomka se zasazovala o vzdělání a kulturu v chudých polských vesnicích. Vzhledem k tomu, že se stále více dostávala do konfliktu se státní mocí, byla

jí odepřena vedoucí funkce. Pracovala jako novinářka. Po pádu komunistického režimu obdržela za zabavený rodinný majetek odškodnění ve formě bytových domů v postsovětských kasárnách v Polsku. V devadesátých letech se dozvěděla o osudu Poláků, kteří v Kazachstánu zůstali. Pomáhala jim v návratu zpět do Polska. Navráťivším poskytla byty ve svém bytovém domě. Zofia Teliga-Mertens věděla díky zkušenostem z vlastního návratu z deportace, že člověk může zvládnout všechno. Právě prožitý všudypřítomný nedostatek jí ukázal další rozměr života.

Odvaha v čase diktatury vom MUT in der DIKTATUR

Jerzy Podlak (*1931)

„Zu zweit oder zu viert haben wir Leichen aus Trümmerhaufen gehoben und in einen Wagen gelegt. Es war eine schreckliche Arbeit.“

Jerzy Podlak wurde 1931 in Ostrzeszów, einer kleinen Siedlung in der Region Großpolen, geboren. Unter der nationalsozialistischen Herrschaft war er als Pole umfassenden Diskriminierungen ausgesetzt. Über Lager in Lodz, Augsburg und Dachau wurde seine Familie nach Breslau geschickt. Dort arbeitete er als Hilfskraft in einem Krankenhaus. Anfang 1945 kam die Familie in verschiedene Zwangsarbeiterlager. In Breslau wurde Jerzy Podlak gezwungen, deutschen Soldaten beim Errichten von Verteidigungsanlagen

zu helfen. In den letzten Kriegswochen wurde er in ein Leichenkommando eingeteilt. Er überlebte die Belagerung von Breslau in den Ruinen eines durch Bombenangriffe zerstörten Hauses. Jerzy Podlak holte nach dem Krieg das Gymnasium nach, studierte und wurde Ingenieur. Breslau ist bis heute sein Zuhause. Zeit seines Lebens setzte sich Jerzy Podlak dafür ein, das Andenken an die polnischen Opfer der nationalsozialistischen Verfolgung während des Zweiten Weltkriegs zu bewahren.

„Ve dvou nebo ve čtyřech jsme vynášeli těla z hromady trosek a pokládali je na vozík. Byla to příšerná práce.“

Jerzy Podlak pochází z Ostrzeszówě, malé osadě ve Velkopolsku. Jako Polák byl pod nacistickou nadvládou vystaven soustavné diskriminaci. Přes tábor v Lodži, Augsburg a Dachau byla jeho rodina poslána do Breslau (dnešní Wrocław). Tam pracoval jako pomocná síla v nemocnici. Počátkem roku 1945 se rodina dostala do různých pracovních táborů. Ve Wrocławu byl Jerzy Podlak donucen pomáhat německým vojákům při přípravě opěrných bodů pro obranu města proti útoku z jižní strany. Museli z domů odstra-

ňovat hořlavé předměty nebo pokládat do oken pytle s pískem. Kromě toho musel Jerzy Podlak převážet mrtvá těla do masových hrobů. Obléhání Wrocławu přežil v ruinách jednoho domu, který byl zničen při bombardování. Po válce si Jerzy Podlak doplnil středoškolské vzdělání na gymnáziu, vystudoval a stal se inženýrem. Wrocław je dodnes jeho domovem. Po celý život se Jerzy Podlak zasazoval o to, aby památka polských obětí nacistického pronásledování v době druhé světové války neupadla v zapomnění.

Odvaha v čase diktatury vom MUT in der DIKTATUR

Władysław Frasyniuk (*1954)

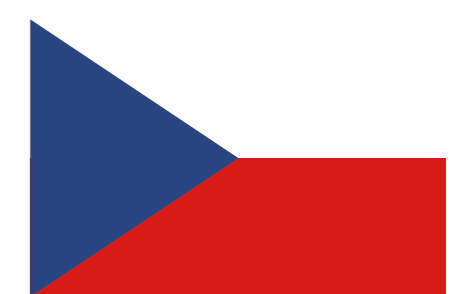
„Unser übergeordnetes Ziel ist die Wiedererstellung der Gewerkschaft, die Rückkehr zu einem funktionierenden gewerkschaftlichen Pluralismus in Polen ... und um ein demokratisches Wahlrecht zu kämpfen.“

Władysław Frasyniuk wurde 1954 in Wrocław geboren. Er war Lastwagenfahrer und wurde im August 1980 Mitglied der Gewerkschaft Solidarność. Da er in seiner Heimatstadt die Arbeiterproteste leitete, entkam er im Dezember 1981 nur knapp einer Verhaftung. Als das Kriegsrecht verhängt wurde, versteckte er sich für zehn Monate und wurde schließlich 1982 verhaftet. Als führendes Mitglied der Solidarność war er massivem Druck der Staatssicherheit ausgesetzt. Władysław Frasyniuk wurde zu sechs Jahren Haft verurteilt und 1984 durch eine Amnestie entlassen. Kurz

darauf wurde er erneut inhaftiert und kam erst 1986 endgültig frei. Er setzte sich für den Beginn eines Dialogs mit der kommunistischen Regierung ein – eine Entscheidung, die ihm nicht leichtfiel. Im Februar 1989 kam es tatsächlich zu Verhandlungen. Sie endeten mit der Legalisierung der Solidarność und der Ankündigung halbfreier Wahlen zum 4. Juni 1989. Nach dem Fall des Kommunismus gründete Władysław Frasyniuk eine eigene Transportfirma und wurde dreimal zum Abgeordneten des polnischen Sejm gewählt.

„Cíl, který upřednostňujeme, je znovuobnovení odborových organizací, návrat k fungujícímu odborovému pluralismu v Polsku ... a také boj za demokratické volební právo.“

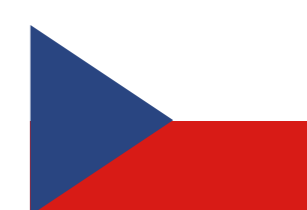
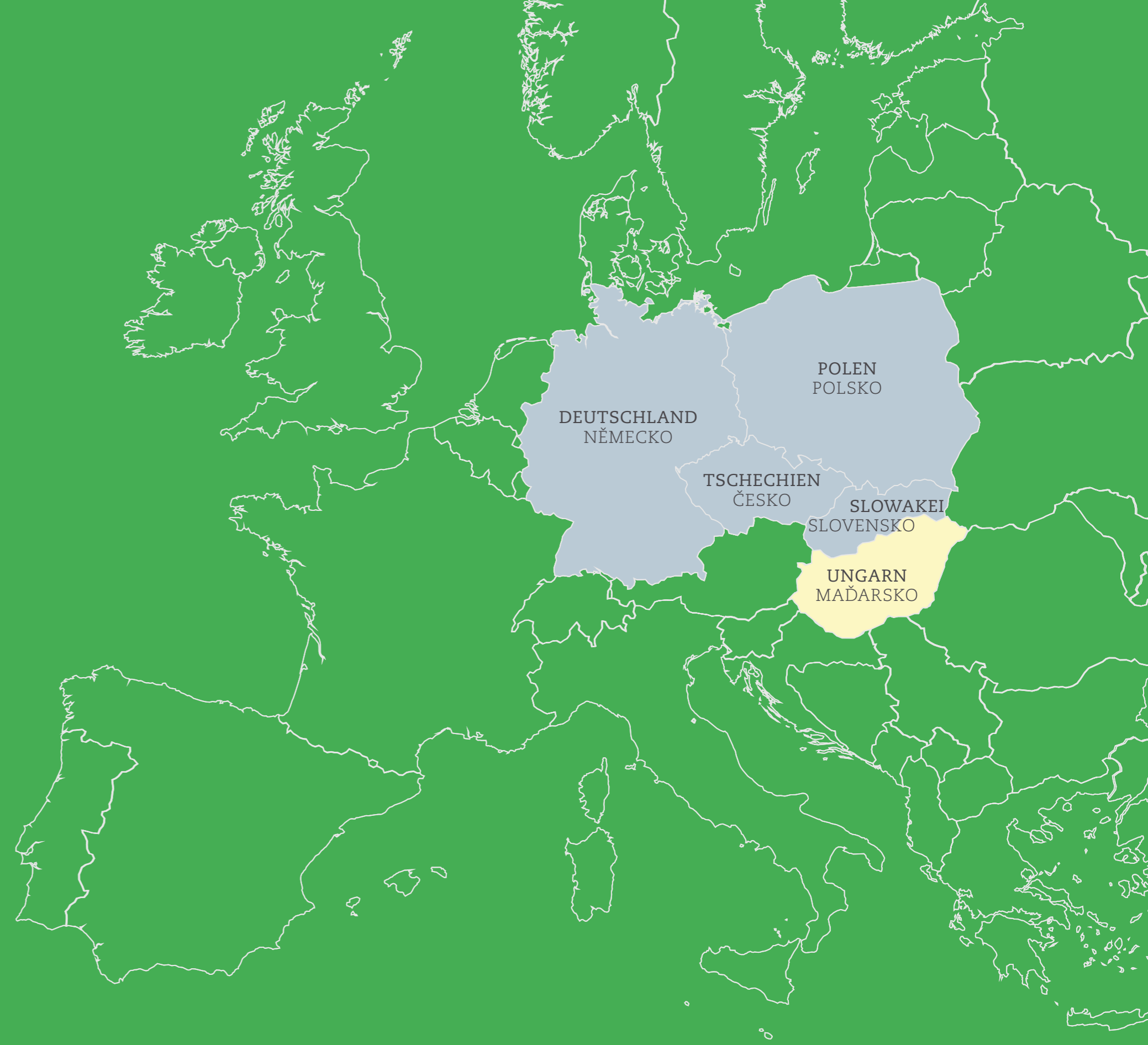
Władysław Frasyniuk se narodil v roce 1954 ve Wrocławu. Pracoval jako řidič nákladního auta a v srpnu 1980 se stal členem odborového svazu Solidarita. Jelikož ve svém rodném městě vedl dělnické protesty, unikl v prosinci 1981 jen těsně zatčení. Když bylo vyhlášeno stanné právo, po dobu deseti měsíců se ukrýval a nakonec byl v říjnu 1982 zatčen. Jako jeden z předáků Solidarity byl při výsleších vystaven velkému tlaku polských bezpečnostních orgánů, které se ho pokoušely vydírat výhrůžkami vůči jeho přátelům a rodinným příslušníkům. Władysław Frasyniuk

byl odsouzen k šesti letům vězení a v roce 1984 byl na základě amnestie propuštěn. Brzy poté musel znovu nastoupit do vězení, které definitivně opustil až v roce 1986. Následkem toho dospěl k přesvědčení, že je na čase zahájit oficiální dialog s komunistickou vládou, což nebylo jednoduché rozhodnutí. Jednání v únoru 1989 skončila legalizováním Solidarity a vyhlášením polosvobodných voleb, které se uskutečnily 4. července 1989. Po pádu komunismu založil Władysław Frasyniuk vlastní dopravní firmu a byl třikrát zvolen zástupcem polského Sejmu.

UNGARN

MAĎARSKO

Austritt Ungarns aus der Realunion mit Österreich

Ausrufung der demokratischen Republik Ungarns durch Ministerpräsident Mihály Károlyi, der im Januar 1919 zum ersten Präsidenten des Landes gewählt wird

Errichtung einer Räterepublik unter Führung von Béla Kun nach dem Rücktritt Károlyis

Miklós Horthys Truppen ziehen in Budapest ein und erlangen die Macht; unter Horthy, der bis 1944 Staatsoberhaupt bleibt, nähert sich Ungarn ab 1933 dem nationalsozialistischen Deutschland an

Unterzeichnung des Vertrags von Trianon; Ungarn verliert etwa zwei Drittel seines Territoriums an die Tschechoslowakei, Rumänien, das Königreich der Serben, Kroaten und Slowenen sowie Österreich und Polen

Gebiete mit ungarischer Bevölkerungsmehrheit in der Südslowakei und der Karpaten-Ukraine werden im Zuge des Ersten Wiener Schiedsspruchs von der Tschechoslowakei abgetrennt und Ungarn zugesprochen

Gebietsabtretungen Rumäniens an Ungarn auf deutschen Druck hin; als Gegenleistung Kriegseintritt Ungarns auf Seiten der Achsenmächte gegen die Sowjetunion am 27.06.1941

Besetzung Ungarns durch Deutschland und Beginn der Deportationen ungarischer Juden

Besetzung Ungarns durch die Rote Armee

Gründung der Volksrepublik Ungarn

Beginn des Volksaufstands, der von der sowjetischen Armee blutig niedergeschlagen wird; Einsetzung einer pro-sowjetischen Regierung; der neue Generalsekretär und Ministerpräsident János Kádár bleibt bis 1988 im Amt

Miklós Németh wird Ministerpräsident und leitet den Systemwechsel ein

Symbolische Durchtrennung des Stacheldrahts an der österreichisch-ungarischen Grenze durch die Außenminister Ungarns und Österreichs, Gyula Horn und Alois Mock

Gründung der Ungarischen Republik mit Ausrufung der neuen Verfassung durch das Parlament

31.10.1918 MaĎarsko vystupuje ze svazku s Rakouskem

16.11.1918 Ministerský předseda Mihály Károlyi vyhlašuje MaĎarskou demokratickou republiku, v lednu 1919 je zvolen prvním prezidentem země

21.04. – 01.08.1919 Po odstoupení Károlyiho je vyhlášena Republika rad pod vedením Bély Kuna

16.11.1919 Miklós Horthy vstupuje se svými jednotkami do Budapešti a přebírá moc, hlavou státu zůstává až do roku 1944. Od roku 1933 začíná sbližování MaĎarska s nacionálněsocialistickým Německem

04.06.1920 Podepsáním mírové smlouvy v Trianonu ztrácí MaĎarsko asi dvě třetiny svého dosavadního teritoria ve prospěch Československa, Rumunska, Království Srbska, Chorvatska, Slovinska, Rakouska a Polska

02.11.1938 První vídeňská arbitráž, oblasti s většinou maĎarského obyvatelstva na jižním Slovensku a Podkarpatské Rusi jsou odděleny od Československa a připojeny k MaĎarsku

30.08.1940 Na základě německého tlaku musí Rumunsko odstoupit část území MaĎarsku. Výměnou za tento zisk vstupuje Horthy 27. června 1941 na straně Osy do války proti Sovětskému svazu

19.03.1944 Obsazení MaĎarska Německem. Začínají deportace maĎarských Židů

04.04.1945 Obsazení země Rudou armádou

20.08.1949 Založení MaĎarské lidové republiky

23.10.1956 Počátek národního povstání, které bylo krvavě potlačeno sovětskou armádou; dosazení prosovětské vlády; nový generální tajemník a ministerský předseda János Kádár zůstává v úřadu až do roku 1988

23.11.1988 Miklós Németh se stává ministerským předsedou a zavádí systémové změny

27.06.1989 Ministři zahraničí MaĎarska a Rakouska Gyula Horn a Alois Mock symbolicky přestřihávají ostnatý drát na hranicích mezi MaĎarskem a Rakouskem

23.10.1989 Založení MaĎarské republiky a vyhlášení nové ústavy

Odvaha v čase diktatury vom **MUT** in der DIKTATUR

**Imre
Kozma** (*1940)

„Wir taten einfach, was richtig war.“

Imre Kozma wurde 1940 in Győrzámoly geboren. Nach dem Theologiestudium wurde er 1963 zum Priester geweiht und war dann bis 1997 überwiegend in Zugliget tätig. 1989 half er beim Aufbau eines bis dahin verbotenen ungarischen Wohltätigkeitsdienstes des Malteserordens und wurde Ordensmitglied. Im August 1989 bat ihn der Konsul der Bundesrepublik Deutschland in Budapest um Hilfe bei der Aufnahme und Betreuung ostdeutscher Flüchtlinge, die in großer Zahl nach Ungarn kamen. Daraufhin nahm die Gemeinde Zugliget fast tausend Menschen auf. In

den Folgemonaten entstanden weitere Schutzzentren für insgesamt fast 48.600 Menschen. Im Dezember 1989 organisierte er humanitäre Hilfe für Rumänien, das von gewaltsam unterdrückten Massenprotesten erschüttert wurde. Während des Jugoslawien-Krieges in den 1990er Jahren konnte Imre Kozma den serbischen Befehlshaber von Vukovar überzeugen, in der Stadt gefangene Menschen nach Ungarn fliehen zu lassen. Er veranlasste die Wiedereinführung des Malteserordens in Ungarn, der heute eine der größten Hilfsorganisationen des Landes ist.

„Dělali jsme prostě to, co bylo správné.“

Imre Kozma se narodil v roce 1940 v obci Győrzámoly. Po studiu teologie byl roku 1963 vysvěcen na kněze a do roku 1997 působil především v Zugligetu. V roce 1989 pomáhal při založení do té doby zakázané maďarské dobročinné služby maltézského řádu a stal se členem Suverénního řádu Maltézských rytířů. V srpnu 1989 jej konzul Spolkové republiky Německo v Budapešti požádal o pomoc při přijímání a péči o východoněmecké uprchlíky, kteří přicházeli ve velkém počtu do Maďarska. Druhého dne přijala obec

Zugliget téměř tisíc lidí a v následujících měsících vznikla další ochranná centra pro celkem téměř 48.600 lidí. V prosinci 1989 uspořádal humanitární pomoc Rumunsku, která byla otřesena násilným potlačením masových protestů. Během jugoslávských válek v devadesátých letech se Imremu Kozmovi podařilo přesvědčit srbské velení, aby nechal z města Vukovar uprchnout zajatce do Maďarska. Inicioval v Maďarsku znovuoobnovení Maltézského řádu, který je jednou z největších charitativních organizací v zemi.

Odvaha v čase diktatury vom MUT in der DIKTATUR

László Regéczy-Nagy (*1925)

„Die britische Kriegsgefangenschaft war die erste Begegnung mit der Demokratie.“

László Regéczy-Nagy wurde 1925 in Budapest geboren. Er absolvierte 1944 die ungarische Militärakademie und nahm ab November 1944 als Soldat am Zweiten Weltkrieg teil. Im Frühjahr 1945 kämpfte er in Deutschland, wo er in britische Gefangenschaft geriet. Diese Zeit, die er als „erste Begegnung mit der Demokratie“ bezeichnete, prägte seine politischen Ansichten. Er kehrte 1946 nach Hause zurück und war ab 1949 als Fahrer an der britischen Botschaft in Budapest tätig. Während des Aufstandes 1956 fungierte er als wichtiger Verbindungsmann

zwischen der revolutionären Regierung und der westlichen Welt. Es gelang ihm, die letzte Erklärung von Imre Nagy und Texte des bekannten Denkers István Bibó in den Westen zu schmuggeln. Diese wurden veröffentlicht und so auch für die ungarische Bevölkerung zugänglich. 1957 wurde László Regéczy-Nagy verhaftet und in einem Schauprozess zusammen mit István Bibó zu 15 Jahren Haft verurteilt. Aufgrund der Intervention des UN-Generalsekretärs wurde er 1963 freigelassen und konnte viele Jahre nur als Hilfsarbeiter und später als Übersetzer arbeiten.

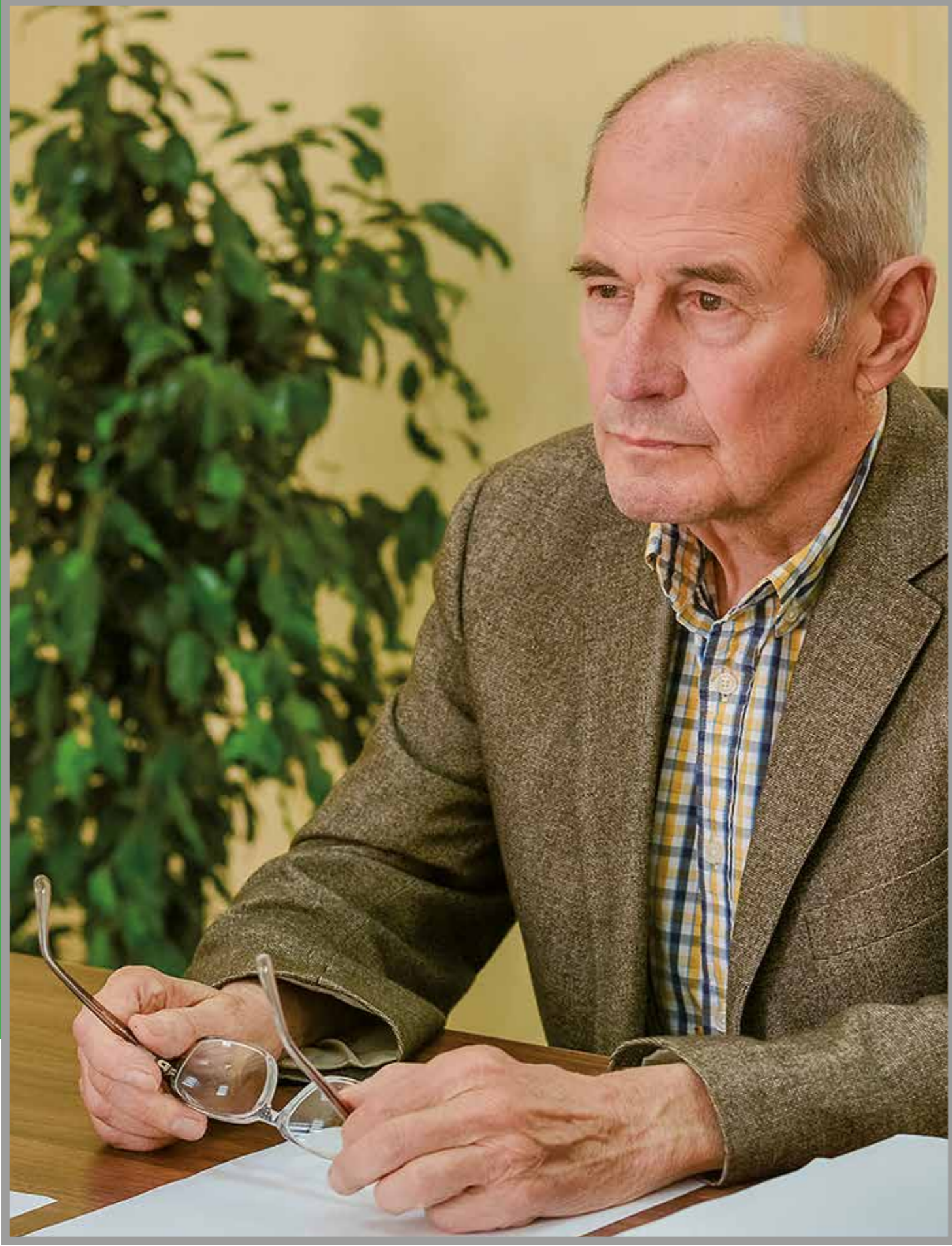
„Britské válečné zajetí bylo prvním setkáním s demokracií.“

László Regéczy-Nagy se narodil v Budapešti roku 1925. V roce 1944 absolvoval maďarskou vojenskou akademii a od listopadu 1944 se jako voják účastnil druhé světové války. Na jaře 1945 bojoval v Německu, kde padl do britského zajetí. Tato doba, kterou Regéczy-Nagy označil jako první „setkání s demokracií“, formovala jeho politické názory. V roce 1946 se vrátil domů a od roku 1949 pracoval jako řidič na britském velvyslanectví v Budapešti. Během povstání v roce 1956 fungoval jako důležitá spojka mezi revo-

luční vládou a západním světem. Podařilo se mu propašovat na Západ poslední prohlášení Imreho Nagye a texty známého myslitele Istvána Bibóa. Ty byly zveřejněny, a tak i zpřístupněny maďarské veřejnosti. V roce 1957 byl László Regéczy-Nagy zatčen a v zinscenovaném procesu společně s Istvánem Bibóem odsouzen k 15 letům vězení. Na základě intervence generálního tajemníka OSN byl v roce 1963 propuštěn a pracoval mnoho let jako pomocný dělník, později jako překladatel.

Odvaha v čase diktatury vom MUT in der DIKTATUR

Sándor Milován (*1941)

„Nicht viele Leute wagten es, 1956 in der Karpatenukraine öffentlich über die ungarische Revolution zu sprechen.“

Sándor Milován wurde 1941 in der Stadt Nagyszőlős in den Unterkarpaten (ab 1946 Sowjetunion, heute Ukraine) geboren, wo bis heute eine bedeutende ungarische Minderheit lebt. Als Jugendlicher beteiligte er sich zusammen mit anderen Schülern an illegalen Aktionen zur Unterstützung des Ungarischen Volksaufstandes 1956. Sie trafen sich heimlich, verteilten Flugblätter und brachten Plakate an. Die Gruppe wurde im Juni 1957 festgenommen, zwei Monate lang in einem KGB-Gefängnis inhaftiert und ver-

hört. Sándor Milován wurde wegen antisowjetischer Aktivitäten angeklagt und zu vier Jahren Haft verurteilt, die er in einer westukrainischen Jugendstrafanstalt verbringen musste. Nach 18 Monaten wurde er 1959 entlassen. 1962 erlangte Sándor Milován einen Hochschulabschluss und arbeitete dann für verschiedene Handelsunternehmen. Er wurde 1991 offiziell rehabilitiert. Bis heute setzt er sich für den Erhalt der Muttersprache der ungarischen Minderheit in der Karpatenukraine ein.

„Ne mnoho lidí mělo odvahu hovořit v roce 1956 na Podkarpatské Rusi veřejně o Maďarské revoluci.“

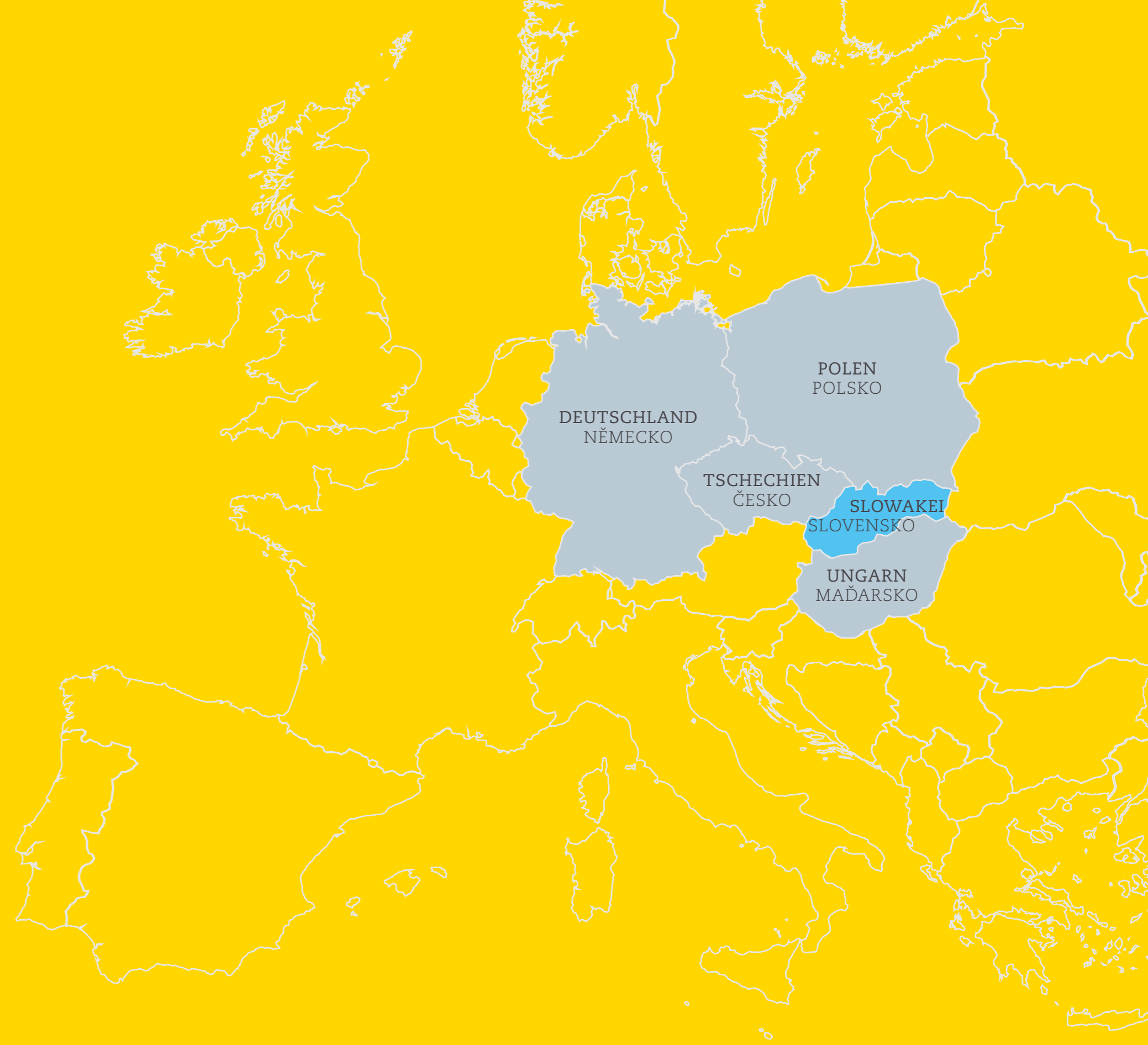

Sándor Milován se narodil v roce 1941 ve městě Nagyszőlős (Velká Sevluš, dnes Vinohradiv) na Podkarpatské Rusi (od roku 1946 Sovětský svaz, dnes Ukrajina), kde dodnes žije významná maďarská menšina. Jako školák se na místní maďarské škole se spolužáky účastnil ilegálních akcí na podporu Maďarského povstání v roce 1956. Setkávali se tajně, rozdávali letáky a vlepovali plakáty. Skupina byla v červnu 1957 zatčena, dva měsíce byl vyslýchán ve vězení KGB.

Sándor Milován byl obžalován z protisovětské činnosti a odsouzen ke čtyřem letům vězení. Byl převezen do nápravného zařízení pro mladistvé v Rovnu na západní Ukrajině, odkud byl po osmnácti měsících v roce 1959 propuštěn. V roce 1962 dokončil Sándor Milován univerzitu. V roce 1991 byl rehabilitován. Kromě toho se stal důležitým aktérem boje za udržení mateřského jazyka maďarské menšiny na Podkarpatské Rusi.

SLOWAKEI SLOVENSKO

Verabschiedung der Martiner Deklaration, in der sich die Vertreter des slowakischen Volkes zur Idee eines gemeinsamen Staates der Tschechen und Slowaken bekennen

Milan Rastislav Štefánik, einer der Architekten der Tschechoslowakei, stirbt bei einem Flugzeugabsturz

Ausrufung des Slowakischen Staates unter dem Patronat des nationalsozialistischen Deutschlands; Präsident wird der katholische Priester Jozef Tiso, der nach dem Krieg zum Tode verurteilt wird

Ausbruch des Slowakischen Nationalaufstandes, nach dessen Niederschlagung im Oktober 1944 die Slowakei von deutschen Truppen besetzt wird

Erste tschechoslowakische Nachkriegswahlen; in der Slowakei gewinnt im Gegensatz zu den tschechischen Ländern die Demokratische Partei, die von den Kommunisten zunehmend ausgeschaltet wird

Kommunistische Machtübernahme in der Tschechoslowakei durch den „Februar-Umsturz“, an die sich die Verfolgung von Regimegegnern anschließt

Verbot der griechisch-katholischen Kirche und Verfolgung ihrer Vertreter, unter anderem des Bischofs Pavol Gojdič

Schauprozess gegen slowakische kommunistische Politiker; Gustáv Husák wird zu lebenslanger Haft verurteilt

Alexander Dubček löst Antonín Novotný als Ersten Sekretär des Zentralkomitees der Kommunistischen Partei der Tschechoslowakei ab und leitet Reformen ein, bekannt als Prager Frühling

Invasion von fünf Armeen des Warschauer Pakts und Niederlage des Reformflügels der Kommunistischen Partei

Inkrafttreten des Verfassungsgesetzes über die Tschechoslowakische Föderation, auf dessen Grundlage die Slowakische Sozialistische Republik mit Autonomierechten entsteht

Gustáv Husák folgt auf Alexander Dubček und wird am 29.05.1975 tschechoslowakischer Präsident

Kerzendemonstration in Bratislava für Religions- und Bürgerrechte, die von den Sicherheitskräften der Regierung gewaltsam beendet wird; dies bildet den Ausgangspunkt der „Samtenen Revolution“, die zum Fall des Regimes führt

Vereinbarung zwischen tschechischen und slowakischen Politikern, in deren Folge zwei selbständige Staaten – die Tschechische Republik und die Slowakische Republik – entstehen

- 30.10.1918 Přijetí Martinské deklarace, v které se zástupci slovenského národa přihlásili k myšlence společného státu Čechů a Slováků
- 04.05.1919 Milan Rastislav Štefánik, jeden z architektů projektu Československa, umírá při letecké nehodě
- 14.03.1939 Vyhlášení Slovenského štátu pod patronátem nacistického Německa, prezidentem se stává katolický kněz Josef Tiso, po válce odsouzený k trestu smrti
- 29.08.1944 Vypuknutí Slovenského národného povstání, po jeho porážce v říjnu 1944 je Slovensko obsazeno německými jednotkami
- 26.05.1946 První československé poválečné volby; na Slovensku vyhrává, na rozdíl od českých zemí, Demokratická strana, ta však byla postupně komunisty paralyzována
- 25.02.1948 Komunisté se po „únorovém puči“ ujali vlády v Československu, následovaly kruté postihy nepřátel totalitního režimu
- 28.04.1950 Zrušení Řeckokatolické církve a následná perzekuce jejích představitelů včetně biskupa Pavola Gojdiče
21. – 24.04.1954 Proces se slovenskými komunistickými politiky; Gustáv Husák byl odsouzen na doživotí
- 05.01.1968 Alexander Dubček nahradil ve funkci prvního tajemníka Ústředního výboru Komunistické strany Československa Antonína Novotného a zahájil reformy známé jako Pražské jaro
- 21.08.1968 Invaze pěti armád Varšavské smlouvy a porážka reformního křídla komunistické strany
- 01.01.1969 Vstoupení v platnost ústavního zákona o československé federaci, na jehož základě vzniká Slovenská socialistická republika s určitými prvky autonomie
- 17.04.1969 Gustáv Husák nahradil Alexandra Dubčeka ve funkci prvního tajemníka a dne 29.05.1975 se stává československým prezidentem
- 25.03.1988 Svíčková manifestace v Bratislavě za náboženská, ale i občanská práva a svobody, násilně ukončena bezpečnostními složkami vládnoucího režimu; tato událost započala cestu k Sametové revoluci, která vedla k pádu komunistického zřízení
- 01.01.1993 Na základě dohody mezi českými a slovenskými politiky vznikají dva samostatné státy – Česká republika a Slovenská republika

Odvaha v čase diktatury vom MUT in der DIKTATUR

Dalma Špitzerová (*1925)

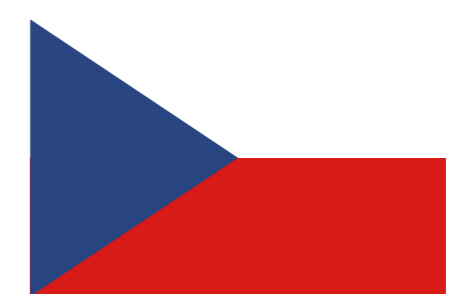
*„Der Tod war immer in unserer Nähe –
also haben wir Theater gespielt.“*

Dalma Špitzerová wurde 1925 als Dalma Holanová in Piešťany geboren und lebte mit ihrer Familie in Liptovský Mikuláš. Im März 1942 floh sie vor den Deportationen mit zwei ihrer Schwestern nach Budapest, wo sie jedoch nach einiger Zeit gefasst wurde. Sie wurde im Konzentrationslager in Nováky interniert und war dort in einer Widerstandsgruppe aktiv. Im August 1944 wurde das Lager während des Slowakischen Nationalaufstandes befreit. Dalma Holanová schloss sich der Partisanenbewegung an und arbeitete für deren Presseabteilung. Nach

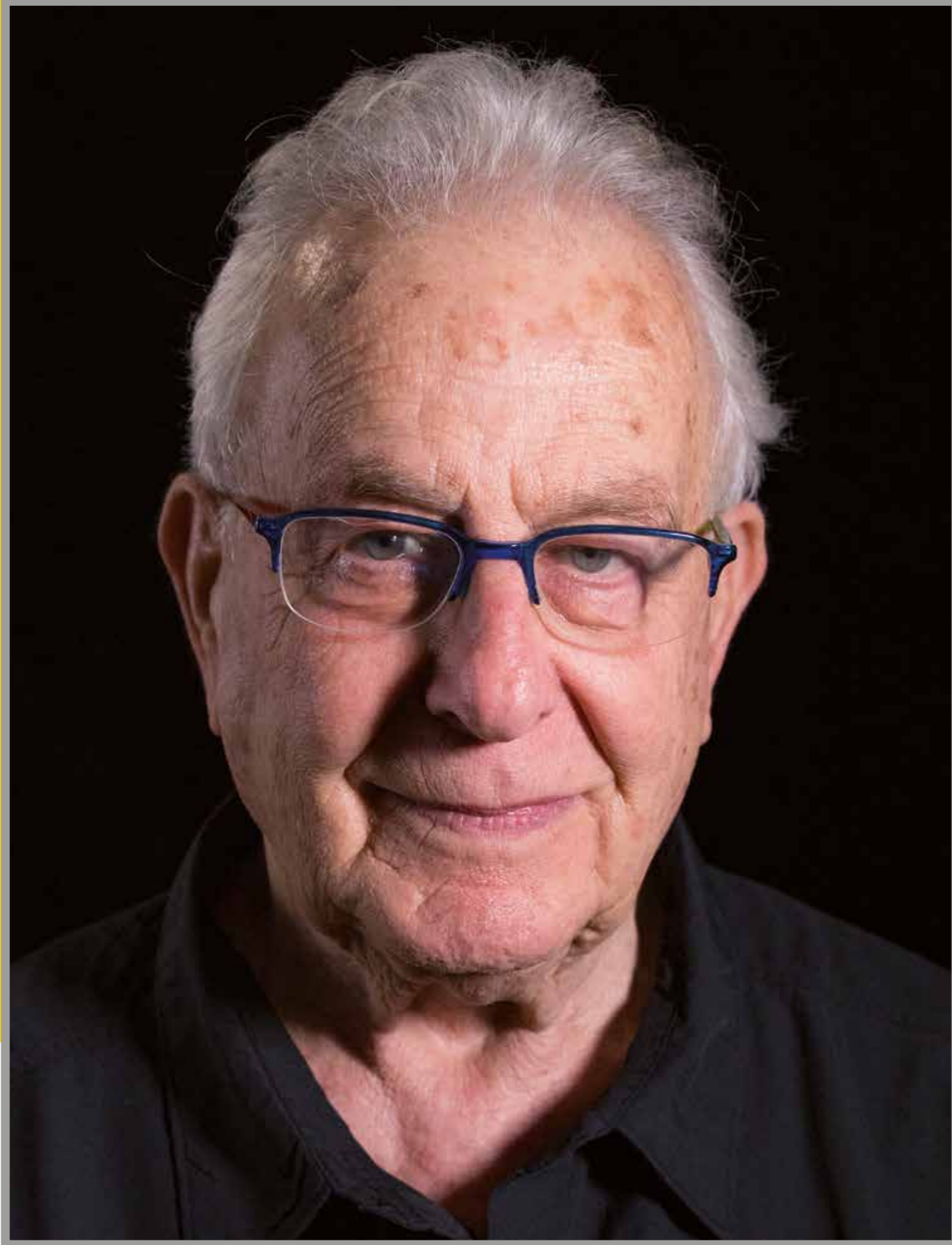
der Niederschlagung des Aufstandes im Oktober 1944 zog sie sich mit den Partisanen in die Berge zurück und blieb bis zum Ende des Krieges untergetaucht. Ihre Eltern und ihr Bruder wurden nur wenige Wochen vor der Befreiung erschossen. Nach dem Krieg heiratete sie den slowakischen Schriftsteller und Journalisten Juraj Špitzer, den sie in Nováky kennengelernt hatte. Dalma Špitzerová wurde Theaterschauspielerin und arbeitete später im slowakischen Fernsehen als Regieassistentin. Anfang der 1990er Jahre gründete sie ein Studio für Theaterpädagogik.

„Stále sme boli v tieni smrti – tak sme si hrali divadlo.“

Dalma Špitzerová, vlastním jménem Holanová, se narodila v roce 1925 v Piešťanech a žila se svojí rodinou v Liptovském Mikuláši. V březnu 1942 uprchla před deportacemi spolu se svými dvěma sestrami do Budapešti, kde byla po nějaké době dopadena. Špitzerová byla uvězněna v koncentračním táboře v Novákách, zapojila se zde do odbojové skupiny. V srpnu 1944 byl tábor během Slovenského národního povstání osvobozen. Dalma Holanová se přidala k partyzánům, pracovala v tiskovém oddělení par-

tyzánského hnutí. Po porážce povstání odešla společně s partyzány do hor a až do konce války se zde ukrývala. Její rodiče a bratr byli jen několik týdnů před osvobozením zastřeleni. Po válce se provdala za významného slovenského spisovatele a novináře Juraje Špitzeera, se kterým se seznámila v Novákách. Dalma Špitzerová se stala divadelní herečkou a později pracovala ve slovenské televizi jako asistentka režie. Na počátku devadesátých let založila úspěšné studio zaměřené na hereckou výchovu.

Odvaha v čase diktatury vom MUT in der DIKTATUR

Naftali Fürst (*1933)

„Unsere Eltern hatten uns eingeschärft, die Hoffnung nicht aufzugeben und daran zu glauben, dass wir überleben würden. Etwas anderes war für sie undenkbar.“

Naftali Fürst wurde 1933 als Juraj Fürst in die Familie eines Zimmermanns aus Petržalka geboren. Nachdem der slowakische Staat unter dem Patronat des nationalsozialistischen Deutschlands ausgerufen worden war, versteckte sich die Familie zunächst, bis der Vater beschloss, freiwillig ins Arbeitslager im südslowakischen Sered' zu gehen. Vor dem Ausbruch des Slowakischen Nationalaufstands beschloss die Familie, aus dem Lager zu fliehen. Als die deutsche Armee einrückte, wurden die Familienmitglieder erneut verhaftet und wieder in das nun zum Konzentrationslager umfunktionierte Lager

Sered' verbracht. Dieses stand jetzt unter dem Kommando Alois Brunners. Von dort wurde die Familie nach Auschwitz deportiert. Ein Versuch, aus dem fahrenden Zug zu springen, scheiterte. Nach einer erneuten Trennung der Familie in Auschwitz kamen Naftali Fürst und sein Bruder ins Außenlager Budy. Beide überlebten den späteren Todesmarsch nach Buchenwald. Dort erkrankte Naftali Fürst und wurde mit anderen Kranken ins Lagerbordell verlegt, wo er die Befreiung erlebte. Nach dem Krieg war die Familie wieder vereint. Naftali Fürst wanderte nach Israel aus.

„Naši rodiče nám vštěpovali, aby chom se nevzdávali naděje a věřili tomu, že přežijeme. Něco jiného bylo pro ně nepředstavitelné.“

Naftali Fürst se narodil v roce 1933 jako Juraj Fürst v rodině tesaře z Petržalky. Po vyhlášení Slovenského státu pod patronátem nacistického Německa se rodina Fürstových nejprve ukrývala, poté však otec rozhodl, že dobrovolně odejdou do pracovního tábora v Seredi na jižním Slovensku. Před vypuknutím Slovenského národního povstání se rodina rozhodla z tábora utéct. Když na Slovensko vpochoďovala německá armáda, byli členové rodiny zatčeni a znovu posláni do

tábora v Seredi, přetvořeného na koncentrační tábor pod vedením Aloise Brunnera. Odtud byla rodina deportována do Osvětimi. Pokus vyskočit z jedoucího vlaku ztroskotat. Po dalším rozdělení rodiny v Osvětimi se Naftali Fürst a jeho bratr dostali do pobočného tábora Budy. Oba následně přežili pochod smrti do Buchenwaldu, kde Naftali Fürst onemocněl a osvobození se dočkal v táborovém nevěstinci. Po válce se rodina opět setkala. Fürst se vystěhoval do Izraele.

Odvaha v čase diktatury vom MUT in der DIKTATUR

Alžběta Vargová (*1929)

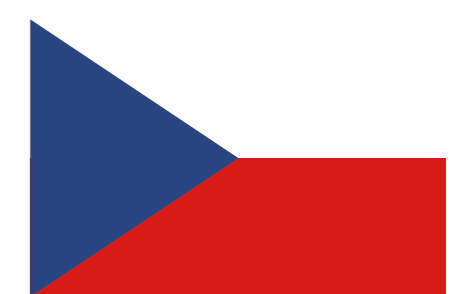
„Nur Juden gaben unserem Volk Brot.“

Alžběta Vargová wurde 1929 in Sereď, einer Stadt in der Südslowakei mit einer großen jüdischen Minderheit als Alžběta Bilková geboren. 1932 zog ihre Familie in ein Haus am jüdischen Friedhof. Alžběta Bilková hatte eine Reihe von Freunden unter den Juden, die vom slowakischen Staat unterdrückt wurden. Ihre Kindheit war geprägt von den Aktivitäten der antisemitischen und pro-nationalsozialistischen Hlinka-Garde und deutscher Soldaten. Nachdem in Sereď ein großes Arbeitslager eingerichtet worden war, verhalfen sie und ihr Bruder einem jüdischen Ju-

gendlichen zur Flucht. Während der Kriegsjahre führten Alžběta Bilková und ihr Vater Aufzeichnungen über die Gräberordnung und die Namen der auf dem jüdischen Friedhof in Sereď beerdigten Personen. Damit konnten nach dem Krieg die Gräber identifiziert werden. Alžběta Bilková heiratete, bekam zwei Söhne und lebte noch bis 1952 im Haus am jüdischen Friedhof. Später machte sie eine Ausbildung zur Verkäuferin und arbeitete bis zu ihrem Ruhestand in einem Bekleidungsgeschäft. Sie lebt bis heute in Sereď, wo sich ihr Enkel um sie kümmert.

„Chleba dávali našim lidem jen Židé.“

Alžběta Vargová se narodila v roce 1929 jako Alžběta Bilková v Sereďi, městě na jižním Slovensku, ve kterém žila velká židovská menšina. V roce 1932 se rodina přestěhovala do domu na židovském hřbitově. Alžběta Bilková měla mezi Židy, kteří byli ze strany Slovenského státu utlačováni, celou řadu přátel. Její dětství bylo poznamenáno aktivitami nacionalistické a antisemitské Hlinkovy gardy a německých vojáků. Poté, co byl v Sereďi zřízen velký pracovní tábor pro Židy, po-

mohla spolu se svým bratrem jednomu mladému vězni k útěku. Během války vedla spolu se svým otcem záznamy o lidech pohřbívaných na židovském hřbitově v Sereďi, díky tomu mohli být po válce zavraždění Židé identifikováni. Alžběta Bilková se provdala, měla dva syny a do roku 1952 žila v domě na židovském hřbitově. Později se vyučila prodavačkou a až do odchodu do důchodu pracovala v obchodě s oblečením. Dodnes žije v Sereďi, stará se zde o ni její vnuk.

Odvaha v čase diktatury

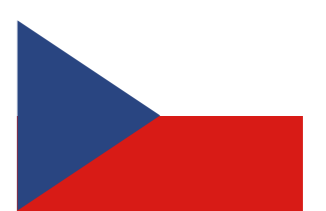
vom

MUT

in der

DIKTATUR

IMPRESSUM TIRÁŽ

Projektleitung

Christine Bücher, Uljana Sieber

Redaktion

Christine Bücher, Franz-Joseph Hille, Uljana Sieber

Texte

Franz-Joseph Hille, Petr Koura, Kryštof Zeman, Christine Bücher

Übersetzung

Petr Koura, Tomáš Okurka, Martin Thiel, Marie Janoušková

Gestaltung

Kathlen Jentsch, Tobias Rietz

Quelle der tschechischen und slowakischen Zeitzeugenberichte

Online-Archiv Paměť národa, www.memoryofnations.eu

Bildnachweis

Centrum Historii zajezdnia (Jerzy Podlak)
Gedenkstätte Bautzner Straße Dresden (Werner Gumpel, Dietrich Koch)
Sascha Steinbach (Dietrich Koch)
Lukáš Žentel (Władysław Frasyński, Miroslav Hampl, László Regéczy-Nagy, Dalma Špitzerová)
Post bellum (Ivan Kieslinger, Alois Dubec, Naftali Fürst, Alzbeta Vargova)
László Bókay – Magyar Máltai Szeretetszolgálat (Imre Kozma),
karpataljalap.net (Sándor Milován),
Jan Balcar (Alžběta Vargová)

Die Ausstellung stellt die Nominierten für den Preis „Memory of Nations“ vor, der am 17. November 2019 in Prag von Post Bellum verliehen wurde.

Vedoucí projektu

Christine Bücher, Uljana Sieber

Redakce

Christine Bücher, Franz-Joseph Hille, Uljana Sieber

Texty

Franz-Joseph Hille, Petr Koura, Kryštof Zeman, Christine Bücher

Překlady

Petr Koura, Tomáš Okurka, Martin Thiel, Marie Janoušková

Výroba

Kathlen Jentsch, Tobias Rietz

Zdroj českých a slovenských příběhů pamětníků

Online archiv Paměť národa, www.pametnaroda.cz

Zdroje fotografií

Centrum Historii zajezdnia (Jerzy Podlak)
Gedenkstätte Bautzner Straße Dresden (Werner Gumpel, Dietrich Koch)
Sascha Steinbach (Dietrich Koch)
Lukáš Žentel (Władysław Frasyński, Miroslav Hampl, László Regéczy-Nagy, Dalma Špitzerová)
Post bellum (Ivan Kieslinger, Alois Dubec, Naftali Fürst, Alžběta Vargová)
László Bókay – Magyar Máltai Szeretetszolgálat (Imre Kozma),
karpataljalap.net (Sándor Milován),
Jan Balcar (Alžběta Vargová)

Výstava představuje osobnosti nominované na Ceny Paměti národa, které byly uděleny 17. listopadu 2019 v Praze společností Post Bellum.

Die Ausstellung entstand in Kooperation zwischen dem Collegium Bohemicum, Ústí nad Labem, der Gedenkstätte Bautzner Straße Dresden und Post Bellum, Prag

Výstava vznikla ve spolupráci společnosti Collegium Bohemicum z Ústí nad Labem, Památníku Bautzner Straße v Drážďanech a společnosti Post Bellum z Prahy.

Das Projekt „Vom Mut in der Diktatur“ wurde aus Mitteln der Europäischen Union gefördert.

Europäische Union. Europäischer Fonds für regionale Entwicklung.
Evropská unie. Evropský fond pro regionální rozvoj.

Ahoj sousede. Hallo Nachbar.
Interreg V A / 2014–2020

Projekt „Odvaha v čase diktatury“ byl podpořen z prostředků Evropské unie

Gefördert aus dem Kleinprojektfonds in der Euroregion Elbe/Labe

Projekt „Odvaha v čase diktatury“ byl podpořen z Fondu malých projektů Euroregionu Elbe/Labe.

Gefördert durch den Deutsch-Tschechischen Zukunftsfonds

Projekt „Odvaha v čase diktatury“ byl podpořen z prostředků Evropské unie a Česko-německého fondu budoucnosti.